

Unia Narodów 2.0

POMYSŁY NA REFORMĘ
WSPÓLNOTY

SIERPIEŃ 2018

WARSZAWA

ISBN 978-83-61284-66-6

Spis treści

Kluczowe wnioski	04
Wprowadzenie	06
Miejsce Unii na mapie świata	09
Unia Europejska 2050	12
Jakiej Unii chcą Europejscy liderzy	18
Jakiej Unii chcą Europejczycy	30
Trzy filary nowej Unii Narodów	35
Rekomendacje reform Unii Europejskiej	41
Spis tabel i wykresów	46
Bibliografia	47

ISBN 978-83-61284-66-6
Warszawa, sierpień 2018 r.

Autorzy: Piotr Arak, Martyna Flis, Krzysztof Kutwa
Redakcja: Mateusz Mazzini, Małgorzata Wieteska

Polski Instytut Ekonomiczny
(Instytut Badań, Rynku, Konsumpcji i Koniunktur
– Państwowy Instytut Badawczy)
Al. Jerozolimskie 87
02-001 Warszawa

Opracowanie dokumentu finansowane ze środków budżetu państwa.
© Copyright by Polski Instytut Ekonomiczny 2018

Kluczowe wnioski

Obecnie istnieje rozdźwięk dotyczący tego jak wyglądać ma dalsza integracja Unii. W dyskursie ścierają się dwa przeciwstawne podejścia. Z jednej strony są to rozwiązania ponadnarodowe i federalistyczne, z drugiej wizja państw narodowych i współpracy międzyrządowej. Natomiast pewne jest, iż siła Unii Europejskiej wynika nie z siły pojedynczych państw, ale Unii Europejskiej jako wspólnoty. Dlatego proponujemy zmiany pragmatyczne zwiększające demokratyczny mandat Brukseli.

75%

Europejczyków chce wspólnej polityki obronnej i bezpieczeństwa

Recesja gospodarcza, kryzys migracyjny i Brexit ujawniły, że choć gospodarka jest istotna dla prawidłowego funkcjonowania Unii Europejskiej, to narastające problemy instytucjonalne mogą doprowadzić do jej dezintegracji i intensyfikacji wewnętrznej walki interesów. Konieczne stało się więc szersze ujęcie wizji rozwoju UE, która nie jest jedynie wspólnotą gospodarczą. Brak integracji sprawia, że *de facto* największą potęgą gospodarczą świata swoją siłę potrafi przedstawić jedynie w kalkulacjach, nie zaś realnie w percepcji społecznej. Unia Europejska jest drugą co do wielkości gospodarką świata pod względem produktu krajowego brutto, ale nie jest powszechnie identyfikowana jako globalna potęga gospodarcza, jak ma to miejsce w przypadku Chin czy USA. Według Pew Research, zaledwie 9 proc. badanych na całym świecie postrzega UE w ten sposób. Dla porównania, 42 proc. respondentów wskazuje na USA jako gospodarczego lidera, 32 proc. na Chiny, a 7 proc. – Japonię. Co więcej, te dwa kraje najczęściej wskazują sami Europejczycy, a fakty są takie, że to Unia Europejska jest po Chinach drugą największą gospodarką na świecie.

Dziś Unia rozwija się bez jasno obranego kierunku reform, a tym samym realizuje scenariusz, który można określić jako Dryf. Stąd część liderów państw członkowskich przedstawiła własne propozycje reform UE. Jednak pomysłów na wzmocnienie i przyspieszenie integracji Unii jest wiele i wciąż brak jednej, spójnej koncepcji zmian Wspólnoty. Gdy jedni politycy opowiadają się za

71%

Europejczyków chce wspólnej polityki handlowej

modelem rozwoju Unii, w którym każde państwo integruje się z nią w swoim tempie, drudzy promują wizję UE opartą na tzw. twardym jądrze. Jeszcze inne grupy polityków są z kolei zwolennikami ostrożnej integracji.

Biorąc pod uwagę oczekiwania Polaków, poglądy mieszkańców innych krajów członkowskich, a także racjonalne przesłanki mogące umożliwić rozwiązanie problemów instytucjonalnych Wspólnoty, proponujemy Unię Narodów 2.0, jako rozszerzenie propozycji zarysowanych przez Premiera RP Mateusza Morawieckiego. Polegałaby ona na dalszym stopniowym zacieśnianiu relacji gospodarczych, militarnych i badawczych oraz na rozwoju europejskiego *welfare state* tak, by było ono gotowe na wyzwania XXI wieku.

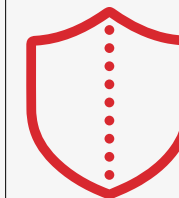
Blisko trzy czwarte Polaków opowiada się za integracją europejską. Jednak 41 proc. chciałoby dalszego pogłębiania integracji między wszystkimi państwami członkowskimi, a co trzeci ankietowany opowiada się za zachowaniem obecnego stanu (32 proc.). Z kolei przeciwnego zdania jest 17 proc. respondentów. Co ósmy (13 proc.) chciałby ograniczenia integracji, a dla 4 proc. najbliższa jest wizja Europy wielu prędkości. Europejczycy myślą podobnie, tak jak Polacy chcą swobodnego poruszania się obywateli UE, wspólnej polityki obronnej, energetycznej i handlowej. To pragmatyczne obszary integracji, co do których istnieje zgoda we wszystkich państwach członkowskich budujemy na nich rozwój Europy.

Wizja Unii Narodów 2.0 jest oparta na trzech filarach rozwoju Wspólnoty, w ramach których powstało 27 rekomendacji zawierających propozycje reform.

Pierwszy filar to Unia 4.0, czyli Unia Europejska jako lider rewolucji przemysłowej z pogłębionym wspólnym rynkiem. Rozwiązania

proponowane w tym zakresie mają zapewnić Unii Europejskiej konkurencyjność i zwiększyć jej innowacyjność, co pozwoli skutecznie konkurować z globalnymi potęgami. Propozycje wchodzące w skład tego filaru, czyli neoindustrializacji obejmują m.in. łatwiejszy przepływ usług, który umożliwi wzrost unijnego PKB o dodatkowe 2 proc., walkę z europejską luką VAT przez wdrożenie nieoperacyjnych systemów fiskalnych rejestrujących faktury i płatników w całej Unii, zaadresowanie nierównowag w systemie Target2 i zachęcanie państw do równoważenia bilansu handlowego, premiowanie inwestycji nie tylko finansowo opłacalnych, ale mających pozytywny wpływ na społeczeństwo. Trzeba także przygotować Unię na przyszłe szoki zewnętrzne, takie jak kryzys finansowy czy pęknięcie ewentualnej bańki na rynku nieruchomości.

Drugi filar to Unia Bezpieczna, zarówno w kontekście zagrożeń geopolitycznych, jak i chroniąca obywateli przed nowymi rodzajami zagrożeń, jak cyberataki. W tym zakresie proponowane rozwiązania obejmują m.in. szybszy wzrost wydatków na obron-

ność w państwach członkowskich, nowe modele finansowania innowacji zbrojeniowych, poprawę istniejących rozwiązań i poszukiwanie nowych sposobów ochrony m.in. przez roztoczenie swoistej „cybertarczy” nad Europą czy też stworzenie planu Marshalla dla Afryki, promującego zaangażowane społecznie metody inwestowania i tworzenie infrastruktury dla późniejszego rozwoju biznesowego. Współpracujemy z Afryką w ramach stref wolnego handlu i dzielimy się bogactwem poprzez stymulowanie wzrostu na tym kontynencie.

Trzeci filar to Unia Obywatelska, czyli Unia społecznie wrażliwa, walcząca z nierównościami i wykluczeniem.

Najlepszym do tego narzędziem są inwestycje w kapitał ludzki oraz edukacja. Propozycje obejmują m.in. skuteczne ograniczenie wewnątrzunijnych i światowych rajów podatkowych, wykorzystanie procesów tzw. *lifelong learning* do ograniczenia ubóstwa, wzmocnienie kapitału kulturowego oraz zapewnienie Europejczykom wiedzy z zakresu ekonomii i historii gospodarczej, czy też utworzenie infrastruktury łączącej północ i południe Europy, co pozwoli na stworzenie alternatywnych źródeł dostaw węglowodorów i usprawni logistykę pomiędzy krajami członkowskimi.

Wprowadzenie

W ostatnich latach Unię Europejską wstrząsały liczne wewnętrzne przesilenia i zapaści, które nie doprowadziły do przełamania impasu w reformowaniu Wspólnoty.

Ich początkiem był kryzys strefy euro, który dotknął przede wszystkim kraje basenu Morza Śródziemnego, najmocniej uderzając w Grecję. Realna stała się wówczas wizja wyjścia tego kraju nie tylko ze strefy euro, ale całej Unii. Kryzys gospodarczy lat 2007–2008 spotęgował wątpliwości dotyczące ekonomicznej zasadności unii monetarnej i nasilił napięcia na osi Północ-Południe. To nie jedyna oś podziału biegnąca przez UE. Kolejny kryzys, z którym Unia mierzy się do dziś, dotyczy napływu migrantów. W tej kwestii kraje Grupy Wyszehradzkiej sprzeciwiły się unijnym planom relokacji uchodźców, co doprowadziło do stworzenia kolejnej linii podziału, tym razem na osi Wschód-Zachód. Unia musi zmagać się również z agresywną polityką Rosji, wciąż prowadzącą wojnę w Donbasie, a także początek wojny handlowej z USA. Pogłębiające się podziały i coraz większy eurosceptycyzm osiągnęły apogeum w Brexicie, pierwszym tego typu wydarzeniu w historii Wspólnoty. Mamy więc do czynienia w Unii nie z jednym, a z wieloma skumulowanymi kryzysami. Z tego względu obecna sytuacja różni się od sytuacji lat 60. czy 80. XX wieku czy pierwszej dekady obecnego stulecia i wymaga podjęcia innych, bardziej konkretnych działań. Wielu Europejczyków nie okazuje dziś entuzjazmu wobec dalszej integracji – unijni politycy

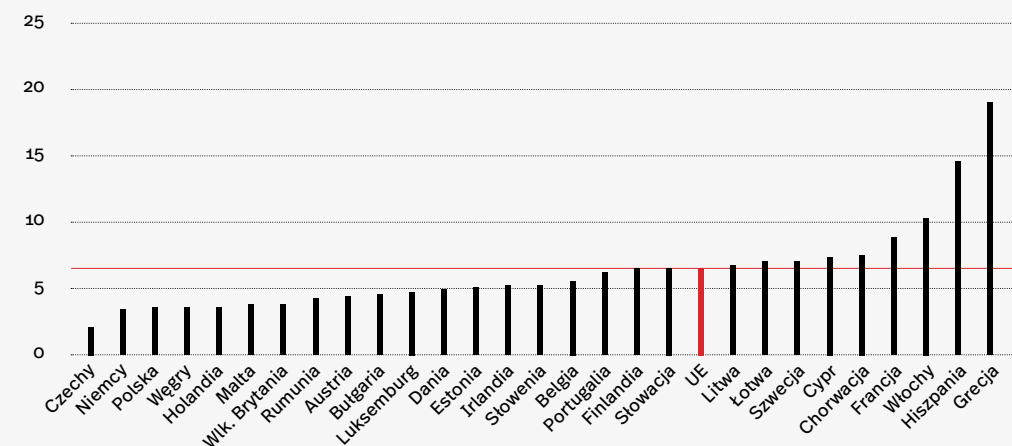
muszą więc ten marazm przełamać. Dalszy rozwój Unii musi uwzględnić głos jej obywateli. Aby to się stało, należy wzmocnić jego demokratyczną legitymację. Konieczne jest odbudowanie zaufania do europejskiego projektu.

Z perspektywy ekonomicznej po 2008 r. mieliśmy sześć najważniejszych ryzyk, które materializowały się sprawiając, że każdy kolejny rok był jeszcze trudniejszy niż poprzedni.

Po pierwsze, było to ryzyko bezrobocia, które do dziś jest wysokie w takich krajach, jak Grecja, Francja, Hiszpania czy Chorwacja. Po drugiej stronie są kraje, które mają problemy ze znalezieniem pracowników i pracują nad skutecznymi politykami imigracyjnymi gwarantującymi asymilację wysokiej klasy specjalistów. Stopa bezrobocia w Czechach w czerwcu 2018 r. osiągnęła 2,2 proc., a w Polsce 3,6 proc. przy średniej dla całej UE na poziomie 6,7 proc. Dla porównania w USA w tym miesiącu bezrobocie osiągnęło poziom 4,2 proc., co oznacza, że jest niższe w wielu krajach Europy Środkowo-Wschodniej niż w Ameryce. Nadal takie kraje, jak Francja czy Grecja muszą przełamać strukturalne problemy, by zmniejszyć skalę bezrobocia.

Po drugie, przez pokryzysowe lata mieliśmy „straconą dekadę” pod względem wzrostu gospodarczego, którą trzeba odzyskać. Kraje Unii rozwijały się przeciętnie w prędkości 0,83 proc. rocznie od 2008 r. Ta skala wzrostu jest dalece niezadowalająca przy tempie rozwoju krajów rozwijających się sięgającym 5–7 proc. W tym okresie w Unii liderem wzrostu była Irlandia – 4,38 proc. średniorocznie,

▼ Odsezonowana stopa bezrobocia w czerwcu 2018 r. w krajach Unii (proc.)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

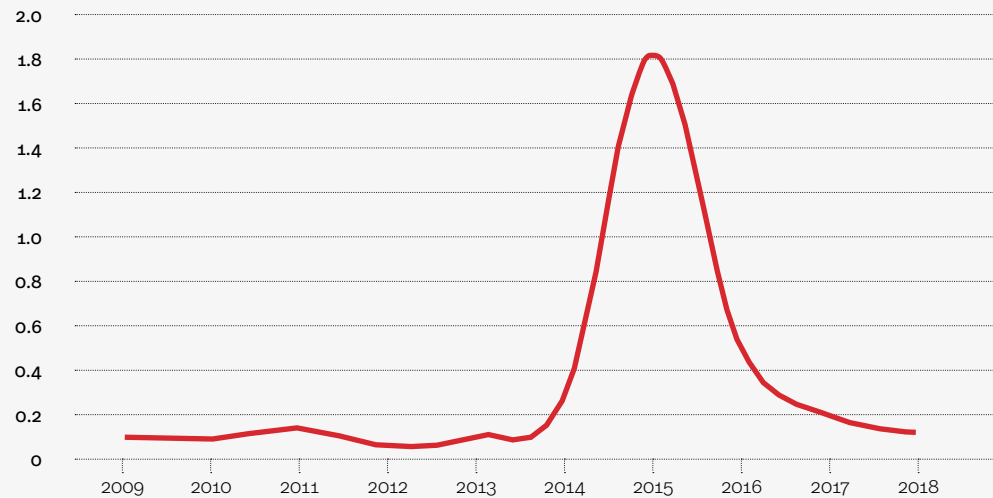
Malta – 4,22 proc., Polska – 3,33 proc. Także w 2018 r. Polska jest jednym z najszybciej rozwijających się krajów Wspólnoty ze wzrostem PKB – 4,3 proc. Żaden z krajów Wspólnoty oprócz Polski, Rumunii, Słowacji, Czech czy Szwecji nie odnalazł klucza dla zachowania wzrostu gospodarczego (nie bez znaczenia jest to, że większość z nich prowadzi samodzielną politykę monetarną). Ponadto, w ostatnich latach wiele dyskutowano o dywergencji wśród krajów strefy euro w zakresie stóp inflacji i dynamiki wzrostu gospodarczego, które są wysokie w porównaniu z innymi dużymi obszarami walutowymi.

Po trzecie, dług publiczny wzrósł we wszystkich krajach Europy oprócz Malty i Niemiec. Grecja, w której dług publiczny wzrósł prawie o 70 pkt proc., pod koniec 2017 r. sięgnął 179 proc. PKB, podobnie szybki wzrost był w Hiszpanii, Portugalii, na Cyprze i Słowenii. Jawny dług publiczny to problem, ale jest nim także ten ukryty wynikający z zobowiązania państwa, w niektórych krajach, jak Francja,

sięgającego prawie pięciokrotności PKB, gdyby państwo to chciało wykupić wszystkie obligacje i wypłacić wprzód emerytury. Polska ma na tym tle dług sięgający 326 proc. PKB przy średniej europejskiej wynoszącej 298 proc, a ten jawny wynoszący zaledwie 50,6 proc. PKB, gdy średnia w Unii to aż 81,6 proc.

Po czwarte, mamy za sobą kryzys migracyjny, który pokazał, jak ważne jest poszanowanie stanowisk poszczególnych stolic. Unia Europejska zbudowana jest na fundamencie deliberacji i poszanowania polityki każdego kraju. Po tym jak w 2015 r. ponad 1,8 mln osób nielegalnie przekroczyło granicę UE i robiły to w kolejnych latach setki tysięcy osób, należy się przygotować na kolejną wędrówkę ludów w sposób praktyczny, korzystając z europejskich agencji, takich jak Frontex strzegący granic i odpowiednie programy zwiększające poziom życia na Bliskim Wschodzie i Afryce. Nielegalna imigracja do Unii zachwiała posadami Wspólnoty, bo pokazała, że nie da się realizować polityki przeciw woli części rządów państw członkowskich.

▼ Liczba nielegalnych przekroczeń granicy Unii Europejskiej w latach 2009–2018 (mln osób)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Frontex.

Po piąte, USA i Unia są w stanie wojny handlowej, a w handlu istotnie nie wszyscy wygrywają. Unia ogółem ma nadwyżkę w handlu zagranicznym m.in. z USA czy Indiami, ale niepokój może budzić traktowanie tego jako zjawiska trwałego i pożądanego. Każda nadwyżka handlowa musi być czymś deficytem, a więc nigdy wszystkie kraje strefy euro nie osiągną jednocześnie nadwyżek – mapa strukturalnych nadwyżek i deficytów w Europie, trwałych wierzycieli i trwałych dłużników, która przekłada się na ogromne nierównowagi gospodarcze i polityczne głównie przez politykę handlową Niemiec, które nie dążą do zrównoważenia obrotów bieżących poprzez zwiększenie popytu wewnętrznego, co zaleca temu państwu od lat m.in. IMF (Płóciennik, 2013).

Po szóste, dziesięć lat temu doszło do załamania na rynku kredytów subprime, które przyczyniło się globalnego kryzysu. Mimo to, wspomniane subprime loans powróciły i mają się dobrze: pod niewinnie brzmiącym nonprime,

pożyczkodawcy ponownie coraz chętniej oferują kredyty hipoteczne klientom podwyższonego ryzyka. Roczne tempo wzrostu wartości nieruchomości po uwzględnieniu inflacji przekroczyło długoterminową średnią, co może sygnalizować bańkę spekulacyjną, bo ożywienie w cenach europejskich nieruchomości utrzymuje się od 2016 r. Kolejne turbulencje w europejskiej gospodarce mogą podważyć fundamenty wspólnej waluty europejskiej.

Niniejszy raport zawiera wizję reform instytucjonalnych Unii Europejskiej proponowanych przez Polskę. Wizja ta opiera się na trzech filarach. Pierwszy to Unia 4.0, czyli Unia Europejska jako lider rewolucji przemysłowej, z pogłębionym wspólnym rynkiem. Rozwiązania proponowane w tym zakresie mają zapewnić Unii Europejskiej konkurencyjność i pobudzić innowacyjność, co pozwoli skutecznie konkurować z globalnymi potęgami. Drugi filar to Unia Bezpieczna, zarówno w kontekście zagrożeń geopolitycznych, jak i chroniąca obywateli przed nowymi typami zagrożeń, jak cyberataki. Trzeci filar to Unia Obywatelska, czyli Unia społecznie wrażliwa, walcząca z nierównościami i wykluczeniem, wykorzystująca w tym celu inwestycje w kapitał ludzki oraz edukację.

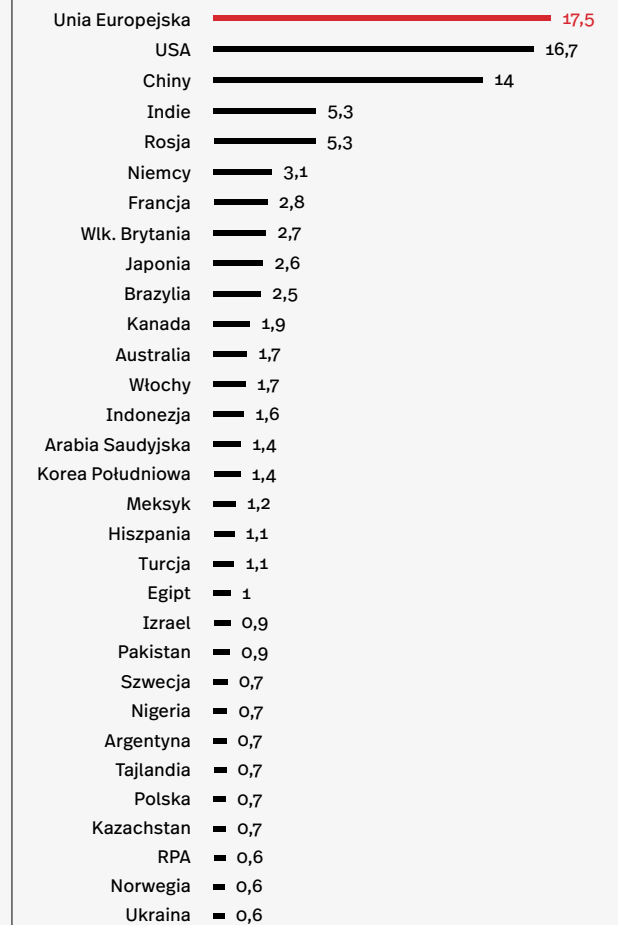
Miejsce Unii na mapie świata

Obecnie brak jednolitej koncepcji dotyczącej dalszej integracji Unii. W debacie na ten temat ścierają się przeciwstawne podejścia.

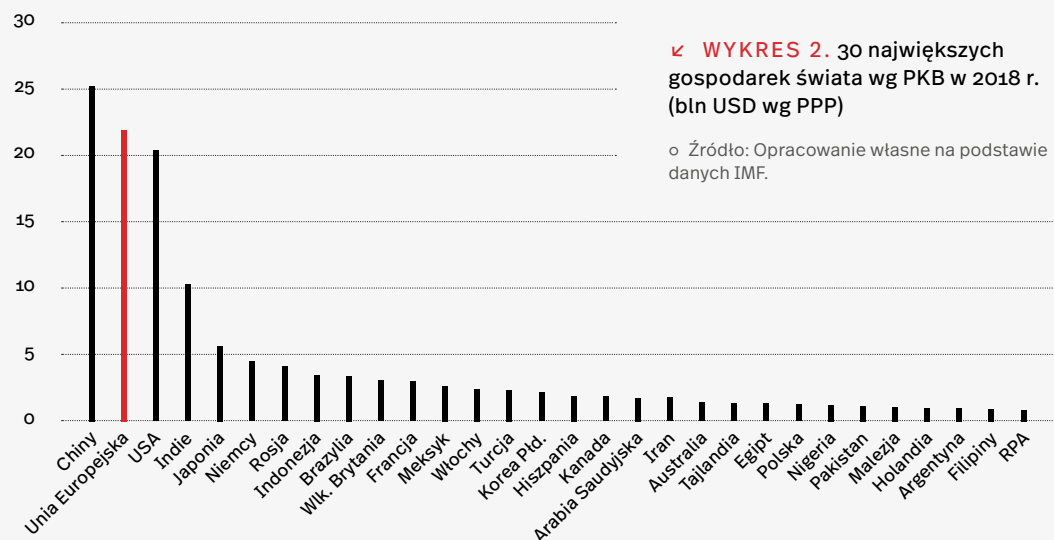
Z jednej strony proponowane są rozwiązania ponadnarodowe, federalistyczne, z drugiej wizja państw narodowych i współpracy na szczeblu międzyrządowym. Niemniej jednak pewne jest, że siła Unii wynika nie z potencjału pojedynczych państw, ale z jej struktury jako całościowej wspólnoty. Poszczególne państwa członkowskie same nie są w stanie dorównać najważniejszym graczom na światowej scenie politycznej. Łącząc swój potencjał i zmieniając UE w lepiej zintegrowany byt, mogłyby spowodować, że Wspólnota byłaby największą światową potęgą polityczną i gospodarczą.

Na drugim miejscu w zestawieniu najpotężniejszych aktorów na scenie międzynarodowej znalazły się Chiny z 14 pkt. To również największa gospodarka świata pod względem parytetu siły nabywczej. Trzecie są Indie (5,33 pkt), a czwarta Rosja (5,29 pkt). Spośród krajów należących do Unii Europejskiej, w pierwszej dziesiątce najpotężniejszych państw świata, na miejscach od 5. do 7., znajdują się Niemcy, Francja i Wielka Brytania. Warto jednak zauważyć, że Niemcy i Francja od 1991 r. notują spadki w rankingu, podczas gdy Chiny i Indie odnotowały największe przyrosty (odpowiednio o 8,07 pkt i 1,71 pkt). Dla Unii to czytelny sygnał, że tylko jako całość będzie ona w stanie dorównać szybko rosnącej potęgą.

▼ WYKRES 1. Indeks mocy państw w 2018 r. dla 30 najpotężniejszych krajów i UE liczonej łącznie (pkt)

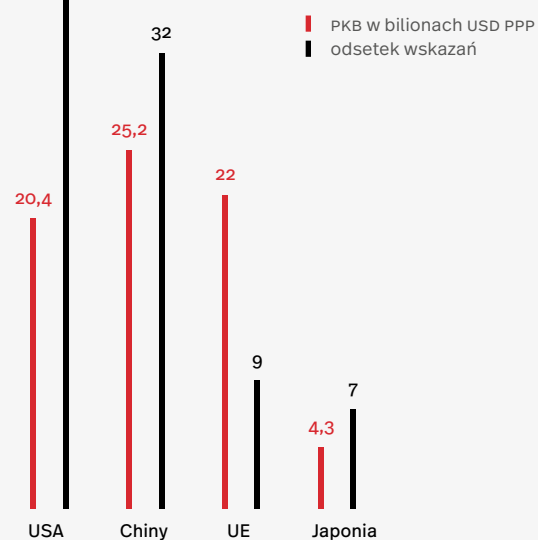

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Lewicki, Arak, 2018).

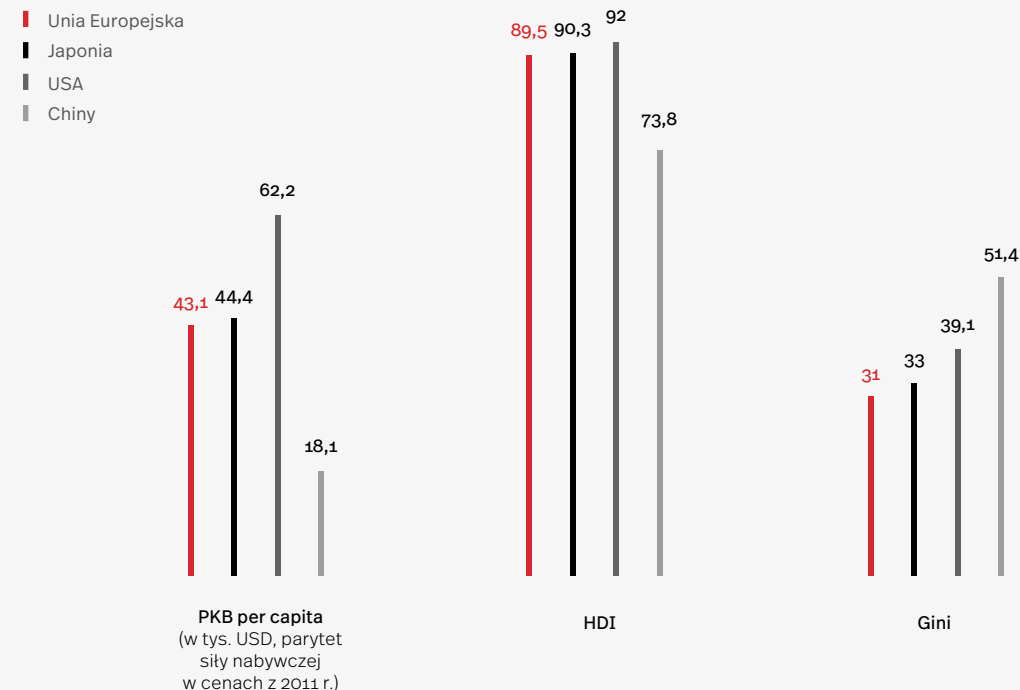
Unia Europejska jest drugą co do wielkości gospodarką świata pod względem produktu krajowego brutto, ale nie jest powszechnie identyfikowana jako globalna potęga gospodarcza, tak jak ma to miejsce w przypadku Chin czy USA. Według Pew Research zaledwie 9 proc. badanych na całym świecie postrzega UE w ten sposób. Dla porównania, USA gospodarczym liderem nazywa 42 proc. respondentów, 32 proc. wskazuje Chiny, a 7 proc. – Japonię¹. Co więcej, te dwa kraje najczęściej wskazują sami Europejczycy. Pokazuje to, jak mało świadomości jesteśmy niebywałego sukcesu Unii, jakim jest jej rozwój gospodarczy.

▼ **WYKRES 3.** Odsetek respondentów na świecie wskazujący gospodarczego lidera świata oraz wielkość PKB wg PPP w 2018 r.

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Pew Research i IMF.

▼ **WYKRES 4.** PKB per capita, wskaźnik Giniego oraz Human Development Index w 2017 r.

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IMF, OECD oraz UNDP

Wykres 4. pokazuje, że mimo rosnącej potęgi Chin to właśnie Unia Europejska pozostaje jednym z bardziej komfortowych miejsc do życia. Spośród badanych krajów ma najniższy wskaźnik Giniego, co wskazuje na mniejsze nierówności dochodowe niż w Japonii, USA czy Chinach. Natomiast średnia wartość Human Development Index jest w przypadku Unii niewiele niższa niż dla USA czy Japonii. Trzeba jednak wziąć pod uwagę, że jest to średnia wartość dla wszystkich krajów członkowskich, a w pierwszej dziesiątce państw o najwyższym HDI lokują się cztery kraje Unii Europejskiej. USA zajmuje 10. pozycję, a Japonia i Chiny znajdują się odpowiednio na 17. i 90. miejscu.

„Unia Europejska to lifestylowe imperium w którym jakość życia jest najwyższa na świecie”.

Unia Europejska 2050

W 2012 r. Komisja Europejska przygotowała potencjalne scenariusze rozwoju Wspólnoty do 2050 r. W raporcie *Global Europe 2050* zarysowane zostały trzy scenariusze dalszego rozwoju Unii.

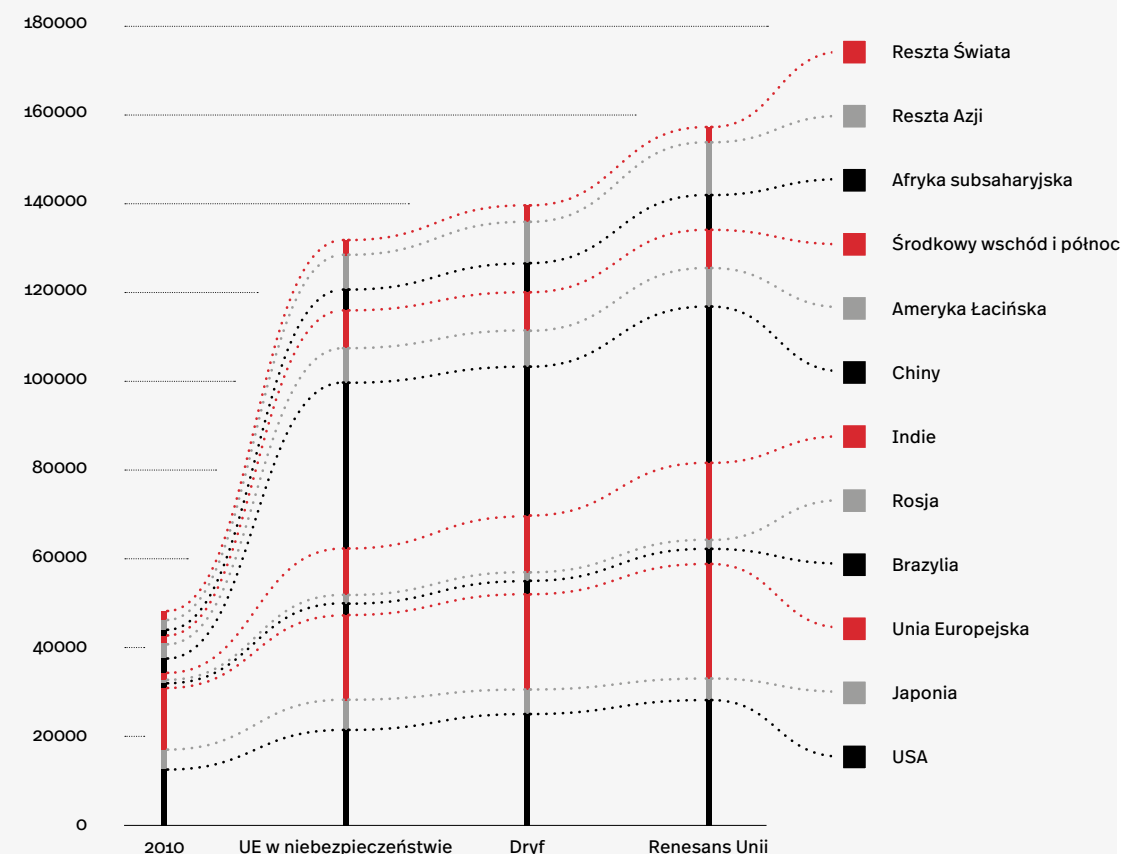
TRZY SCENARIUSZE:

01. Renesans Unii
02. Dryf
03. Unia w niebezpieczeństwie

Pierwszy z nich, nazwany „Renesansem Unii”, jest najbardziej optymistyczny i zakłada, iż UE wdroży odpowiednie reformy i rozwiązania pozwalające przyspieszyć tempo innowacji, a w efekcie również wzrostu produktywności. Scenariusz ten zakłada również, że integracja w ramach UE będzie postępować, a sama Unia rozszerzy się o kolejne kraje. Na drugim końcu spektrum występuje scenariusz najbardziej negatywny, nazwany „UE w niebezpieczeństwie”. W tej wizji pojawiają się dwie lub więcej prędkości rozwoju i integracji Unii. Uniemożliwia to realizację polityk w zakresie badań i rozwoju, co doprowadzi do zmniejszenia tempa innowacji. Zyski z produktywności będą stopniowo maleć do 2050 r. Z kolei reszta świata, a zwłaszcza wschodzące rynki, w przeciwieństwie do Europy wykorzystają swój potencjał do wzrostu gospodarczego i utrzymają silne tempo rozwoju.

Pomiędzy tymi rozwiązaniami znajduje się jednak trzecia droga, którą zdaje się teraz podążać zjednoczona Europa. Jest to scenariusz definiowany jako „Dryf”, który zakłada, iż Unia będzie posuwać się do przodu bez jasno obranego kierunku reform. Analiza według tego scenariusza pokazuje, że wzrost gospodarczy pozostanie ciągle niższy niż w USA i Chinach, oraz że Unia nie wykorzysta potencjału innowacyjnego, przez co przestanie być globalnie konkurencyjna względem innych regionów świata.

WYKRES 5. Globalne PKB w 2050 r. w zależności od scenariusza rozwoju Unii (mld USD z 2005 r.)

o Źródło: *Global Europe 2050*.

Problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa nie zostaną właściwie zidentyfikowane, co doprowadzi do niestabilności gospodarczej. Stworzenie jednolitego europejskiego rynku pozostanie procesem nieukończonym. Wsparcie społeczeństwa dla walki z globalnymi wyzwaniami (jak zmiany klimatyczne) będzie ograniczone. Doprowadzi to z kolei do większej zależności od zagranicznych dostaw energii. Zgodnie z tym scenariuszem Unia pozostanie nienaruszona jako

organizacja i nadal będzie odgrywać rolę w globalnym porządku, jednak jej pozycja będzie stosunkowo słaba, z racji na brak porozumienia między państwami członkowskimi w kwestiach polityki zewnętrznej. Scenariusz Dryfu zakłada, iż światowe PKB wzrośnie o 188 proc., co jest prognozą umiarkowanie optymistyczną w porównaniu z pozostałymi projekcjami. Wzrost PKB UE wyniósłby w takim wypadku 54 proc., podczas gdy w przypadku USA byłoby to aż 97 proc. Z kolei Chiny osiągnęłyby niebywały wzrost o 835 proc., stając się największą gospodarką na świecie.

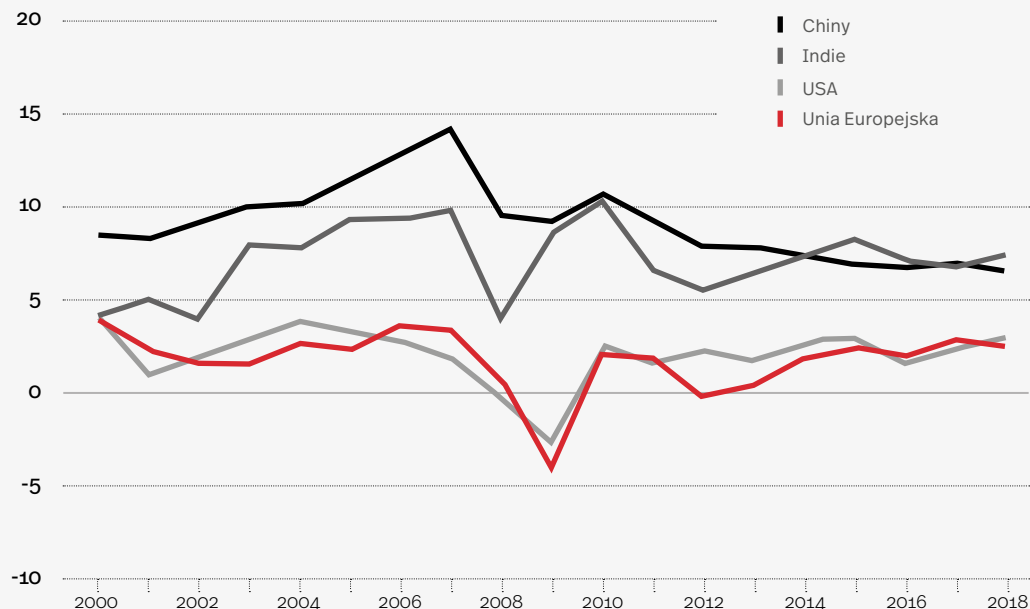
TABELA 1. Scenariusze rozwoju Wspólnoty do 2050 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	SCENARIUSZE						
	UE W NIEBEZPIECZEŃSTWIE		DRYF		RENEANS UNII		
	WYMIARY	EUROPA	RESZTA ŚWIATA	EUROPA	RESZTA ŚWIATA	EUROPA	RESZTA ŚWIATA
Demografia	Kurcząca się populacja		Starzejące się społeczeństwo		Zachowanie wysokiego standardu życia		
	Coraz mniej-szy kapitał społeczny		Imigracja		Aktywizacja starzejącego się społeczeństwa		Otwarte społeczeństwo europejskie
Energia, środowisko i klimat		Globalna niepewność energetyczna	Zwiększone ograniczenia w pozyskiwaniu energii	Wzrost zużycia surowców naturalnych	Wdrożenie skutecznej strategii niskiej emisji dwutlenku węgla	Lepsze perspektywy dla globalnego zużycia energii i redukcji emisji dwutlenku węgla	
		Brak walki z globalnym ociepleniem		Coraz mniejsze zasoby wody			
		Znacząca degradacja zasobów wodnych		Rosnąca presja na zwiększenie wydajności rolnictwa i wzrost produkcji żywności, utrata różnorodności biologicznej			
		Globalny kryzys żywnościowy i degradacja różnorodności biologicznej					

WYSZCZEGÓLNIENIE	SCENARIUSZE						
	UE W NIEBEZPIECZEŃSTWIE		DRYF		RENEANS UNII		
	WYMIARY	EUROPA	RESZTA ŚWIATA	EUROPA	RESZTA ŚWIATA	EUROPA	RESZTA ŚWIATA
Gospodarka i technologia	Malejące nakłady pracy			Trudne ekonomiczne perspektywy dla Europy związane ze starzejącym się społeczeństwem	Postępująca globalizacja	Nowe możliwości dla unijnego przemysłu, wzrost zatrudnienia	Nowa globalna stabilność finansowa
	Akumulacja kapitału ludzkiego postępująca w tempie znacznie niższym niż w Indiach i Chinach			Niewystarczająca mobilność europejskiej młodzieży	Globalny wzrost gospodarczy i handlowy, przede wszystkim dzięki gospodarkom azjatyckim	Neutralizacja barier dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy	Kontynuacja rewolucji technologii informacyjnych i komunikacyjnych
	Malejące inwestycje infrastrukturalne			Europejski przemysł pozostanie ważny		Nowe formy tworzenia wartości	Wykorzystanie kluczowych odkryć technologicznych w gospodarce
				Niewystarczająca cyfryzacja Unii		Inteligentne inwestycje w infrastrukturę globalną i lokalną	Rozwój nowych technologii pozyskiwania energii
Geopolityka	Unia Europejska przekształcająca się w fortecę, niedostępną z zewnątrz		Globalna niepewność wynikająca z szybkich zmian klimatycznych, szybkiego wzrostu populacji oraz niedoboru zasobów	Ostabiona globalna pozycja UE	Redystrybucja potęgi światowej	Reformy prowadzące do europejskiej unii politycznej	Wzrost globalnego bezpieczeństwa
			Luka w rządzeniu		Zmiana równowagi sił wśród potęg militarnych	Przywództwo UE na arenie międzynarodowej	
Zmiany terytorialne i w mobilności ludności					Walka z globalną niestabilnością		
		Miasta rozwijające się w sposób nierównoważony, podatne na kryzysy				Zwiększony stopień urbanizacji w skali światowej	Policentryczna Europa
						Zrównoważone miasta	
						Przemysłana i zrównoważona mobilność	
Badania, rozwój i innowacje							
		Podzielony europejski obszar badawczy			Brak zwiększenia innowacyjności Unii		Zintegrowany europejski obszar badawczy

o Źródło: Opracowanie własne.

WYKRES 6. Wzrost gospodarczy (procentowa zmiana realnej wartości PKB)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IMF.

Mimo że scenariusze stworzone przez Komisję Europejską obejmują okres aż do 2050 r., już teraz widoczne są tendencje wskazujące na realizowanie scenariusza Dryfu jako tego, według którego podąża Unia. Współczynnik obciążenia wiekowego w Europie jest wyższy niż w innych częściach świata i wciąż rośnie. Scenariusz Komisji zakłada, że starzejące się europejskie społeczeństwa będą kompensować niskie wskaźniki urodzeń poprzez wsparcie dla polityki migracyjnej. Faktyczna sytuacja wydaje się być zgodna z tymi założeniami. W 2016 r. około 2 miliony osób spoza Unii Europejskiej migrowało do krajów członkowskich. Około 7,5 proc. wszystkich mieszkańców Unii to imigranci spoza jej terytorium. Imigranci byli średnio znacznie młodsi niż ogół ludności zamieszkującej ich kraj docelowy. 1 stycznia 2017 r. średni wiek całkowitej populacji UE-28 wynosił 42,9 lat, podczas gdy dla imigrantów w UE-28 w 2016 r. wartość ta wynosiła 27,9 lat.

Również przewidywania dotyczące konsumpcji energii w Unii zdają się mieć potwierdzenie w rzeczywistości. Zależność UE od importu energii, w szczególności ropy naftowej i gazu, stanowi tło dla problemów politycznych związanych z bezpieczeństwem energetycznym. Więcej niż połowę (53,9 proc.) wewnętrznego zużycia energii brutto w UE-28 w 2016 r. pochodziło ze źródeł importowanych. Produkcja energii pierwotnej w UE-28 była o 9,8 proc. niższa w 2016 r. niż w 2010 r. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych o 24,6 proc. w tym okresie, częściowo zastępujący energię ze źródeł konwencjonalnych. Największe spadki w produkcji odnotowano w przypadku ropy naftowej (-24,3 proc.), gazu ziemnego (-9,8 proc.) i paliw stałych (-12,3 proc.), przy niższym spadku (o 8,4 proc.) dla energii jądrowej. Redukcja pierwotnej produkcji węgla kamiennego, węgla brunatnego, ropy naftowej, gazu ziemnego, a ostatnio energii jądrowej doprowadził jednak do zwiększenia uzależnienia Unii od importowanej energii, niezbędnej do zaspokojenia popytu wewnętrznego.

Jednym z kluczowych celów UE w ostatnich latach stało się promowanie inwestycji w badania naukowe, mające doprowadzić do zwiększenia konkurencyjności Unii na arenie globalnej. Przyjęta w 2010 r. strategia „Europa 2020”, wśród swoich pięciu celów zakłada przeznaczanie 3 proc. PKB krajów członkowskich na działalność badawczo-rozwojową. Wśród państw UE najwyższe nakłady w tej dziedzinie w 2016 r. odnotowano w Szwecji (3,26 proc.) i Austrii (3,09 proc.). Były to jedyne kraje, w których wydatki te przekroczyły 3 proc. PKB. Kolejne miejsca zajęły Niemcy (2,94 proc.), Dania (2,87 proc.) i Finlandia (2,75 proc.).

Wydatki na badania i rozwój w 28 państwach UE wyniosły w 2016 r. 350,3 mld USD (paritet siły nabywczej w cenach z 2011 r.), co stanowi 1,94 proc. PKB całej Unii. Jest to wzrost o 0,9 proc. rok do roku, a o 26,33 proc. w ciągu 10 lat. W 2016 r. poziom wydatków na badania i rozwój w UE był równy 75,44 proc. wydatków na ten cel w USA oraz 85,02 proc. w Chinach.

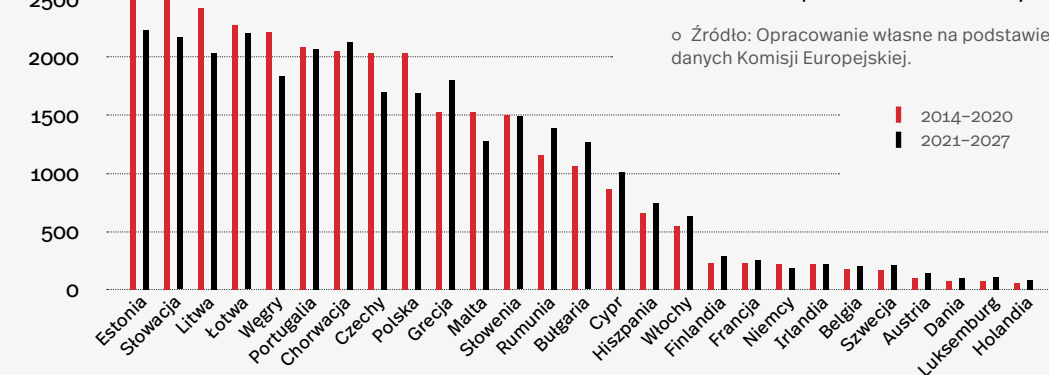
Stosunek wydatków na badania i rozwój do PKB określany jest jako intensywność badań i rozwoju. Wskaźnik ten wzrósł nieznacznie w UE w okresie od 2006 r. do 2012 r. z 1,68 proc. do 1,91 proc. W latach 2012–2016

wzrastał wolniej, wahając się w przedziale 1,91–1,94 proc. Mimo tego jednak wartość intensywności badań i rozwoju utrzymywała się w UE znacznie poniżej wyników Japonii (3,14 proc., w 2016 r.) i USA (2,74 proc. w 2016 r.). W 2013 r. Chiny osiągnęły wyższy wskaźnik od Unii (1,99 proc. PKB), a w 2016 r. wartość ta wzrosła do 2,12 proc. PKB. Oznacza to, iż intensywność badań i rozwoju w Chinach w okresie 2006–2016 wzrosła szybciej niż w UE i USA, z 1,37 proc. w 2006 r. do 2,12 proc. do 2016 r., co stanowi wzrost o 0,75 pkt proc. (według danych OECD)

Unijny pakiet stymulujący gospodarkę, czyli polityka spójności

Polityka spójności jest głównym unijnym narzędziem inwestycyjnym i jednym z najbardziej konkretnych przejawów solidarności między krajami członkowskimi UE. Ma na celu wspieranie działań prowadzących do wyrównania warunków ekonomicznych i społecznych we wszystkich regionach Unii Europejskiej. Jednym z jej głównych celów jest zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju regionów oraz likwidacja zacoferowania najmniej uprzywilejowanych obszarów, w tym terenów wiejskich. Polityka spójności została wdrożona w latach 80., motywowana przystąpieniem do wspólnoty Grecji, Hiszpanii i Portugalii oraz przyjęciem programu jednolitego rynku. Rozszerzenie Unii pogłębiło dysproporcje regionalne – wsparcie finansowe stało się podstawowym sposobem podniesienia ich zamożności do poziomu średniej UE. Stworzono w ten sposób podstawy prawdziwej polityki spójności, mającej na celu zrównoważenie ciężarów związanych z powołaniem jednolitego rynku.

WYKRES 7. Środki przeznaczone na politykę spójności per capita w latach 2014–2020 oraz 2021–2027

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej.

Jakiej Unii chcą Europejscy liderzy

Wizja Unii J-C. Junkera: Ścieżka do jedności Unii

1 marca 2017 r. przewodniczący Komisji Europejskiej Jean-Claude Juncker przedstawił Białą Księgę, rozpoczynając debatę nad wizją przyszłości Unii. Biała Księga Junckera zawiera pięć możliwych kierunków rozwoju Wspólnoty, przewidujących zarówno rozluźnienie integracji, Unię wielu prędkości, jak i jej federalizację (Komisja Europejska, 2017). Dokument ten powstał z intencją uzyskania od liderów państw członkowskich jasnego stanowiska co do zmian w Unii. Wybrane propozycje reform instytucjonalnych, które zostaną zaprezentowane obywatelom, będą mieć niemały wpływ na nastroje społeczne, funkcjonowanie Unii oraz wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.

PIĘĆ SCENARIUSZY:

- 01.** Kontynuacja, czyli Unia bez zmian
- 02.** Ograniczanie Unii Europejskiej do jednolitego rynku
- 03.** Unia Europejska wielu prędkości
- 04.** Koncentracja na wybranych obszarach
- 05.** Skok w kierunku federalizacji

Pół roku później, 13 września 2017 r., podczas dorocznego orędzia (Komisja Europejska, 2017) podsumowującego stan Unii Jean Claude Juncker przedstawił także nową wizję rozwoju jej struktur. Nowa perspektywa, nazwana „Szóstym scenariuszem” i reklamowana hasłem: „Utrzymać obrany

„Utrzymać obrany kurs okrętu, któremu sprzyja wiatr w żagle” — J-C Juncker

kurs okrętu, któremu sprzyja wiatr w żagle” jest hybrydą scenariuszy zawartych w Białej Księdze – łączy scenariusz czwarty i piąty oraz zawiera elementy pierwszego. Oznacza to, że Juncker chce utrzymania dotychczasowego zakresu działań Unii, jednocześnie zwiększając jej efektywność. Nie będzie to jednak możliwe bez odpowiednich reform. Przewodniczący KE podkreślił, że w najbliższym czasie kluczowymi priorytetami rozwoju Unii są otwarty handel (przy obronie strategicznych interesów), wzmacnianie europejski program handlowy, wzmocnienie unijnego przemysłu i jego konkurencyjności na globalnych rynkach, objęcie przez Unię roli lidera w walce ze zmianami klimatycznymi, zwiększenie cyfrowego bezpieczeństwa obywateli krajów członkowskich oraz uważne monitorowanie migracji i jej skutków dla UE.

Kompas trzech wartości

Kierunek zmian obrany przez Unię Europejską powinien prowadzić do Wspólnoty bardziej zjednoczonej, silniejszej i bardziej demokratycznej. Według Junckera wartościami, na podstawie których wytyczony ma zostać kurs reform, mają być fundamenty Wspólnoty Europejskiej: wolność, równość i praworządność. Autor Białej Księgi dodaje również, że aby uniknąć przeszkód na obranym kursie konieczne jest wprowadzenie kilkunastu reform. Nie zatrzymał się przy tym na poziomie politycznych deklaracji. Propozycje Junckera są relatywnie konkretne, co daje dobre podstawy do debaty nad przyszłą wizją i strategią polityki gospodarczej i walutowej, obronnej, zagranicznej, a także społecznej Unii Europejskiej.

UNIA BARDZIEJ ZJEDNOCZONA

Juncker podkreśla znaczenie podstawowych praw obywatelskich oraz niezawisłości sądów. Chce tym samym wzmocnić praworządność i efektywność wyroków Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Jednym ze sposobów na osiągnięcie tego celu ma być powołanie zespołu specjalnego pod przewodnictwem wiceszefa KE Fransa Timmermansa. Zespół ten miałby zająć się kontrolą jakości i celowości

stanowionego w Unii prawa, przy wierności zasadom proporcjonalności i subsydiarności. Przewodniczący KE nie przewiduje też, aby w najbliższym czasie do Unii miały wejść nowe państwa. Wprawdzie dla krajów Bałkanów Zachodnich możliwe jest utrzymanie realnej perspektywy akcesji, ale wejście do UE np. Turcji jest w tej chwili niemożliwe. Juncker zwraca też uwagę na istniejące w Unii nierówności i jej paradoksy instytucjonalne,

np. istnienie Urzędu Nadzoru Bankowego, przy braku wspólnego organu ds. prawa pracy. Z tego względu apeluje o powołanie Europejskiej Agencji Pracy, która miałaby zastąpić istniejące instytucje i skutecznie walczyć z tzw. dumpingiem socjalnym. Wreszcie Juncker wspomina także o konieczności ustabilizowania kwestii migracji, choć ten postulat został niemal w pełni zrealizowany dzięki porozumieniu z brukselskiego quasi-szczytu w czerwcu 2017 r.

UNIA SILNIEJSZA

Na podstawie tej wartości, Unia Europejska ma poruszać się całościowo w jednym kierunku i z jedną prędkością, tak aby pozostała wewnętrznie spójna, funkcjonując przy tym sprawniej. Dlatego Juncker proponuje włączenie wszystkich krajów do strefy euro, a specjalny instrument przedakcesyjny miałby ułatwić realizację tego celu. Przewodniczący KE proponuje też transformację Europejskiego Mechanizmu Stabilności (EMS) w Europejski Fundusz Walutowy oraz wprowadzenie nowych podatków: od osób fizycznych i od transakcji, przeznaczony na cele rozwojowe. Zdecydowanie krytycznie wypowiada się z kolei o propozycjach utworzenia odrębnego parlamentu dla strefy euro, uważając, że obecnie istniejący Parlament Europejski

spełnia swoje funkcje. Juncker podkreśla też, że Unia powinna być skoncentrowana na ważnych kwestiach i wielkich sprawach, nie zaś „wtrącać w codzienne życie Europejczyków, regulując każdy jego aspekt [...], zarzucać obywateli strumieniem nowych inicjatyw lub starać się wciąż rozszerzać swoje kompetencje”. Dlatego jego zdaniem należy oddać kompetencje państwom członkowskim w sprawach, w których jest to zasadne. Juncker dodaje też, że reforma biurokracji unijnej ma zwiększyć efektywność działania Wspólnoty. Aby to osiągnąć, proponuje reformę kompetencyjną unijnych instytucji. Przewodniczący KE proponuje zamianę tzw. pięciu prezydencji na dominację Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Banku Centralnego i Komisji.

„Unia powinna być skoncentrowana na ważnych kwestiach i wielkich sprawach”

Likwidacji uległoby stanowisko przewodniczącego Rady Europejskiej, którego obowiązki miałby objąć szef Komisji. Z kolei jej wiceprzewodniczący zostałby także ministrem gospodarki i finansów (GiF), odpowiedzialnym także za wspieranie reformy strukturalnej i koordynowanie wszystkich instrumentów finansowych UE, które można wykorzystać w przypadku recesji lub kryzysu jednego z państw członkowskich. Minister GiF miałby także przewodniczyć eurogrupie.

Chcąc wzmocnić pozycję międzynarodową Unii oraz skuteczność jej działań w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, Juncker proponuje zastąpienie zasady jednomyślności głosowaniem większością kwalifikowaną. Opowiada się także za rozszerzeniem współpracy w ramach mechanizmu stałej współpracy strukturalnej, która miała by doprowadzić do powstania Europejskiej Unii Obronnej

(ang. *European Defence Union*) do 2025 r. Powstania tej struktury oczekuje również NATO. Zdaniem Junckera brakuje środków na sprawne i efektywne działanie w przypadku międzynarodowych zagrożeń terrorystycznych. Dlatego proponuje on utworzenie europejskiej służby wywiadowczej, automatycznie udostępniającej dane terrorystów z krajów członkowskich i spoza Unii krajowym służbom wywiadu

oraz policji. Przewodniczący KE uważa też, że dla wzmocnienia granic konieczne jest włączenie do strefy Schengen Bułgarii, Chorwacji i Rumunii. Postuluje także zwiększenie uprawnień Prokuratury Europejskiej, tak aby mogła inicjować propozycje prawa antyterrorystycznego oraz poszerzenie kompetencji nowego prokuratora europejskiego o ściganie międzynarodowych przestępstw terrorystycznych.

UNIA BARDZIEJ DEMOKRATYCZNA

Odpowiedzią na zarzuty o niedemokratyczność unijnych procedur ma być propozycja potężenia funkcji szefa KE i prezydenta RE (prezydenta UE). Stałoby się to możliwe dzięki tzw. procedurze wyboru czołowych kandydatów (niem. *Spitzenkandidaten*). Juncker zaznaczył przy tym, że choć idea list międzynarodowych w wyborach europejskich budzi kontrowersje w wielu krajach członkowskich, to zamierza ją promować, gdyż zwiększy ona transparentność wyborów i wzmocni demokratyczność

Unii. Juncker potwierdził też złożenie przez KE wniosku w sprawie nowych zasad finansowania partii i fundacji politycznych. Ma to zapobiec finansowaniu antyeuropejskich ekstremistów i jednocześnie zapewnić europejskim partiom środki pozwalające na lepszą wewnętrzną organizację. Przewodniczący KE chce, aby w zbliżających się wyborach do Parlamentu Europejskiego europejskie partie polityczne rozpoczęły kampanię dużo wcześniej niż miało to miejsce dotychczas. Chce tym samym uniknąć ryzyka, że

wybory staną się jedynie sumą kampanii krajowych. Stąd poparcie dla pomysłu prezydenta Francji Emmanuela Macrona, który zaproponował organizację demokratycznych konwencji w całej Europie. Juncker przesłał także do Parlamentu nowy kodeks postępowania komisarzy, pozwalający im kandydować w wyborach do Parlamentu Europejskiego na takich samych warunkach jak inni kandydaci. Jednocześnie zaostroża też wyraził oczekiwania, że komisarzy zarówno podczas, jak i po upływie ich kadencji.

Wizja Unii Europejskiej przewodniczącego KE Jean Claude'a Junckera

UNIA BARDZIEJ ZJEDNOCZONA

Której fundamentem są wartości: wolność, równość i praworządność.

UNIA SILNIEJSZA

Której potrzebny jest silniejszy jednolity rynek.

UNIA BARDZIEJ DEMOKRATYCZNA

Wykazująca większe zaangażowanie parlamentów narodowych i społeczeństw obywatelskich na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w prace nad przyszłością Europy.

Francuska wizja UE: Suwerenna, zjednoczona, demokratyczna Europa

Prezydent Francji Emmanuel Macron jako pierwszy zabrał głos w odpowiedzi na scenariusze Białej księgi. 26 września 2017 r. na paryskiej Sorbonie przedstawił swój pomysł na przyszłość Europy – *Inicjatywa Europa. Suwerenna, zjednoczona, demokratyczna Europa* (Macron, 2017).

Macron chce zahamować wzrost poparcia nacjonalizmów, tendencji autorytarnych i protekcyjnych za pomocą „pozytywnego populizmu”. Jego zdaniem dziś zjawiska te są napędzane działaniem Unii na zasadzie *ad hoc*. Bez nadrzędnej, silnej strategii ideowej Wspólnota sama przyczynia się do wzrostu liczby zwolenników izolacjonizmu. Dlatego prezydent Francji proponuje przygotowanie nowej wizji UE, motywującej Europejczyków do działania i zapewniającej ponadczasową legitymizację integracji europejskiej. Ma to być wizja oparta na trzech

zasadach – suwerenności, jedności i demokratyczności. Jest to bez wątpienia pomysł szlachetny, ale silnie nacechowany emocjonalnie. Kłopot bowiem w tym, że nie istnieją zasady na tyle uniwersalne, by budziły aprobatę wszystkich Europejczyków, albo przynajmniej nie zostały dotąd sformułowane. Potrzebna jest raczej debata nad wartościami, nie zaś narzucanie ich przez jeden kraj członkowski. W praktyce mogłoby to oznaczać kres europejskiej solidarności. Co więcej, istnienie w Unii wspólnot narodowych nie oznacza, że winę za unijny kryzys ponosi jedynie ona sama. Macron wskazuje, że UE sama tworzy własne „mechanizmy biurokratyczne”, starając się regulować co raz to bardziej szczegółowymi przepisami kolejne sfery życia swoich obywateli. Zdaniem prezydenta Francji Europę należy „pomyśleć na nowo”, sięgając do czasów, kiedy to Jean Monnet przedstawił Schumanowi pomysł utworzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, a wizjonerzy tacy jak m.in. Joseph Bech, Johanen Willem Beyen, Alcide De Gasperi, Walter Hallstein, Sicco Mansholt, Jean Monnet, Robert Schuman, Paul-Henri Spaak czy Altiero Spinelli tworzyli wizję Unii doskonalszej, silniejszej, zintegrowanej, bardziej demokratycznej

EUROPA SUWERENNA

Według Macrona wzmocnienie zdolności obronnych Unii jako gwaranta międzynarodowego bezpieczeństwa zależy od wzmocnienia wspólnej kultury strategicznej. Proponuje on utworzenie wspólnego budżetu obronnego i powołanie Europejskiego Funduszu Obronnego i Stałej Współpracy jako wsparcie Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej (EII). Ma to zwiększyć efektywność i poprawić koordynację wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. Dla skuteczniejszej walki

z terroryzmem chce utworzenia European Intelligence Academy. W odniesieniu do kryzysu migracyjnego chce stworzyć zintegrowany system zarządzania granicami, migracjami i instytucją azylu. Proponuje utworzenie Europejskiego Biura Azylowego do ujednoczenia procedur oraz zwiększenia finansowania europejskich programów integracji uchodźców. Prezydent Francji uważa, że obszar Morza Śródziemnego i Afryka powinny być priorytetami polityki zagranicznej Unii.

„Obszar Morza Śródziemnego i Afryka powinny być priorytetami polityki zagranicznej Unii”

Chce rozwijać nowe relacje z Afryką, oparte na edukacji, zdrowiu i współpracy w sektorze energetycznym. Dla Macrona nie ma suwerenności bez zrównoważonego rozwoju. Dlatego według niego Europa powinna być liderem transformacji ekologicznej, zwłaszcza poprzez proekologiczne inwestycje (w transport, ciepłownictwo, przemysł, rolnictwo i inne dziedziny). Prezydent Francji proponuje też ustalenie adekwatnej ceny węgla i podatek od emisji dwutlenku węgla. Słusznie zauważa, że Europa potrzebuje przemysłowego programu wsparcia „czystych pojazdów”, dlatego

ważne jest zapewnienie infrastruktury służącej ich rozwojowi. Ponadto jest zdania, że UE musi zapewnić suwerenność żywnościową przez reformę Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) i ustanowić wspólnie siły inspekcyjne w celu zagwarantowania bezpieczeństwa żywności. Suwerenna Europa to dla Macrona taka, która zamiast biernie poddawać się cyfrowej transformacji, bierze w niej czynny udział, łącząc innowacje i regulacje. Dlatego UE potrzebuje powołania Agencji Przetomowych Technologii oraz wprowadzenia podatku cyfrowego. Ostatni postulat prezydenta Francji w zakresie

suwerenności to propozycja ewolucji eurostrefy i przemienienie jej w serce globalnej potęgi ekonomicznej. Postuluje utworzenie odrębnego budżetu dla członków eurostrefy i powołanie unijnego ministra ds. gospodarczych.

EUROPA ZJEDNOCZONA

„Tworzenie poczucia przynależności wśród obywateli będzie najsilniejszym spoiwem ładu europejskiego”

Prezydent Francji chce zachęcać do konwergencji społecznej i podatkowej w całej UE i stopniowo ustalać kryteria zbliżające modele społeczne i podatkowe różnych krajów członkowskich. Chce, aby stało się to warunkiem wstępnym do korzystania ze środków Europejskiego

Funduszu Solidarności. W zakresie solidarności podatkowej proponuje powszechne minimalne wynagrodzenie, dostosowane do realiów gospodarczych każdego kraju. Ma to rozwiązać problem „dumpingu socjalnego”. Macron stawia też na konsolidację europejskiej kultury i wiedzy. Jak

twierdzi, tworzenie poczucia przynależności wśród obywateli będzie najsilniejszym spoiwem ładu europejskiego. Stąd propozycja, aby wszyscy młodzi Europejczycy spędzili co najmniej sześć miesięcy w innym kraju członkowskim (za cel ustalił 50 proc. każdej grupy wiekowej do 2024 r.). Macron chce też budowania sieci europejskich uniwersytetów, które umożliwią studentom naukę za granicą i uczęszczania na zajęcia w co najmniej dwóch językach. Dodaje też, że UE mogłaby stopniowo rozszerzać się, przyjmując kraje Bałkanów Zachodnich, o ile umożliwi to ambitne zróżnicowanie jej struktur.

EUROPA DEMOKRATYCZNA

Emmanuel Macron zwraca uwagę, że zaangażowanie obywatelskie jest kluczowe dla realizowania nowej wizji Europy, bo to właśnie jej obywatele będą codziennie dotykać ta innowacja społeczna uzależniona od wyników wyborów w 2019 r. Dla ich demokratyzacji Macron proponuje organizowanie konwencji w każdym kraju członkowskim przez 6 miesięcy w 2018 r.

Prezydent Francji chce też wzmocnienia roli Parlamentu Europejskiego poprzez ustanowienie ponadnarodowych list wyborczych. Od 2019 r. miejsca dotychczasowych postów brytyjskich w PE mieliby zająć właśnie postowie z tych list. Macron postuluje też redukcję liczby członków KE do 15.

6 miesiące

przez taki okres Macron proponuje organizowanie konwencji w każdym kraju członkowskim

Wizja Unii Europejskiej prezydenta Francji Emmanuela Macrona

EUROPA SUWERENNA

Unia zdominowana przez tandem Francja–Niemcy, umożliwiająca szybki rozwój tym, którzy chcą iść dalej i szybciej. To Unia mniej biurokratyczna, z prostszym i bardziej ochronnym jednolitym rynkiem oraz zreformowaną polityką handlową.

EUROPA ZJEDNOCZONA

Wspólnota demokratycznych wartości, nie podlegających negocjacjom.

EUROPA DEMOKRATYCZNA

Umożliwiająca ponadnarodowe listy kandydatów do PE, czerpiąca z debat prowadzonych w ramach konwencji demokratycznych, ze szczególnym uwzględnieniem wzmocnionej współpracy oraz ewentualnych zmian traktatowych.

Pragmatyczny program zmian Donalda Tuska

Odpowiedzią na wizjonerski plan Macrona była kontrpropozycja przewodniczącego Rady Europejskiej, Donalda Tuska. Opublikowany 17.10.2017 r. Program Przywódców (ang. *Leaders' Agenda*) to dokument zawierający nie tyle przykłady konkretnych rozwiązań, ile program tematów ważnych dla przyszłości Europy z punktu widzenia Tuska. Po debatach i konsultacjach mają one pozwolić ustalić kierunek dalszych działań UE

(Tusk, 2017). Plan ten obejmuje dwanaście szczytów przywódców (czyli trzykrotnie więcej niż minimum określone w traktatach UE), podczas których szefowie rządów lub prezydenci państw członkowskich będą debatować na temat m.in. Brexitu, kryzysu migracyjnego, Centralnego Szlaku Śródziemnomorskiego, jednolitego rynku cyfrowego, stałej współpracy strukturalnej (PESCO) w zakresie obrony, podatków i unii gospodarczo-walutowej, edukacji i kultury. Celem Tuska jest „pogodzenie energii Macrona z unijnymi metodami pracy i uniknięcie reformacji Unii od zera, bo wiele już osiągnęliśmy” (Bielecki, 2017).

PRAKTYKA PONAD TEORIĄ DLA ODBUDOWY ZAUFANIA

Tusk zauważa, że należy przywrócić utraconą przez część Europejczyków wiarę w stabilną i bezpieczną przyszłość Unii, zdolną zapewnić przewidywalność ich własnych losów. Instytucje unijne powinny skupić się na praktycznym rozwiązywaniu realnych problemów Europejczyków i całej Wspólnoty. Jednym ze środków do osiągnięcia tego

celu są innowacje instytucjonalne. Tusk przestrzega jednak, że nadmierne skupienie się na teoretycznych debatach może odwieść Unię od realizacji tych reform. Uważa też, że mechanizmem hamującym efektywną pracę i sprawne podejmowanie decyzji są z jednej strony interesy polityczne i konflikt opinii między rządami, z drugiej – nadmierna

procedura biurokratyczna. Dlatego właśnie powstał Program Liderów, by przed każdą dyskusją przygotowawczą były tzw. Noty Decyzji (ang. *Decision Notes*), zawierające informacje o różnicach w stanowiskach państw członkowskich i opisujące zakres konfliktu. Zdaniem Tuska umożliwi to rzeczową dyskusję polityczną.

METODA STOPNIOWEJ ZMIANY

Według szefa RE część wyzwania, przed którymi stoi Unia, jest na tyle poważna, że bez podjęcia w ich sprawie szybkich, ambitnych decyzji realny postęp Wspólnoty jest niemożliwy. Z kolei inne problemy

wciąż wymagają dalszej debaty. Tusk chce zwiększyć skuteczność wdrażania postanowień unijnych i proponuje, by szef państwa lub rządu składał sprawozdanie z postępów w tym zakresie na każdym

zwyczajnym posiedzeniu RE. Ma to pozwolić na bardziej adekwatne wnioski odnośnie efektywności pracy i wdrażania unijnych decyzji przez poszczególne kraje.

SILA W JEDNOŚCI

Przewodniczący RE widzi wyzwania dla zjednoczonej Europy m.in. w kryzysie migracyjnym, asymetrycznych aspektach globalizacji, agresywnej polityce państw trzecich czy niepewności związanej

z Brexitem. Bez osiągnięcia jedności UE nie stawi tym problemom czoła. Jedność to dla Tuska wartość, która nie może być wtórna wobec dynamicznego postępu. W przeciwnym razie Europa podzieli

się wewnętrznie, a tym samym straci na sile. Jedność jest kluczowa, choć – jak zauważa przewodniczący RE – nie może prowadzić do stagnacji.

UNIA DZIAŁAĆ

Odbudowująca zaufanie Europejczyków poprzez promowanie wizji Unii stabilnej i bezpiecznej.

UNIA STOPNIOWEJ ZMIANY

Definiowana przez dojrzałość konsensusu wypracowanego w debacie.

UNIA ZJEDNOCZONA

W której jedność nie oznacza stagnacji, a dynamiczny postęp jest osiągnięty przez wszystkich, a nie tylko niektórych członków.

Wizja Unii Europejskiej przewodniczącego Rady Europejskiej Donalda Tuska

Niemiecka wizja UE: międzynarodowe zaangażowanie Wspólnoty Europejskiej jako współdziałający podmiot globalny

Osiem miesięcy po prezentacji planu Macrona Niemcy odpowiedziały na jego propozycję zacieśnienia współpracy i przywrócenia „dwupaństwowego silnika” Europy na osi Paryż-Berlin. W udzielonym 3 czerwca 2018 r. wywiadzie dla niemieckiego „Frankfurter

Allgemeine Sonntagszeitung” kanclerz Niemiec Angela Merkel powiedziała, że choć oba kraje mogą dać impuls w wielu dziedzinach funkcjonowania Unii, to ostatecznie muszą działać wspólnie z innymi krajami UE na rzecz demokracji, rządów prawa, ochrony godności ludzkiej, obrony przed terroryzmem, zapewnienia dobrobytu i miejsc pracy, obrony granic zewnętrznych i zachowania europejskiej tożsamości kulturowej. W rozmowie z dziennikarzami przedstawiła także po raz pierwszy szczegółowo, jak wyobraża sobie przyszłość Europy (Gutschker, Lohse, 2018).

UNIA SILNA

Dla Merkel ważne jest, aby Europa stawiała się coraz silniejsza gospodarczo i innowacyjna. Do tego niezbędne jest jednak ustabilizowanie euro jako waluty w dłuższej perspektywie czasowej. Jej zdaniem istniejące instrumenty nie są jeszcze wystarczające, stąd propozycja utworzenia unii bankowej i rynku kapitałowego. Merkel postuluje też, by Unia nie upodabniała się do Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW). Zaś Europejski Mechanizm Stabilizacyjny (EMS), który został stworzony w czasie ostatniego kryzysu finansowego, miałby stać się Europejskim Funduszem Walutowym (EFW), wyposażonym w instrumenty podobne do MFW. Kanclerz Niemiec jest zdania, że EFW nadal musi mieć zdolność udzielania długoterminowych pożyczek dla krajów członkowskich, ale też nie wyklucza możliwości linii kredytowej z krótszymi, na przykład pięcioletnimi terminami. Pomogłoby to krajom, których finanse publiczne pogarszają się z powodu

czynników zewnętrznych. EFW musi oczywiście mieć możliwość oceny sytuacji gospodarczej we wszystkich państwach członkowskich z własnej inicjatywy. Fundusz ten powinien też być kierowany na szczeblu międzyrządowym, z odpowiednimi uprawnieniami w rękach parlamentów narodowych. Wraz z Komisją Europejską, która już regularnie dokonuje przeglądu konkurencyjności państw członkowskich i przestrzegania paktu stabilności, EFW powinien stanowić podstawę stabilności strefy euro. W celu niwelowania znaczących różnic ekonomicznych w państwach członkowskich Merkel postuluje szybszą konwergencję gospodarczą między tymi państwami. Chce to osiągnąć przez wzmocnienie potencjału innowacyjnego, zasilanie finansowo z dodatkowych polityk strukturalnych. Miałoby to skuteczniej integrować kraje słabiej spisujące się w dziedzinach nauki, technologii i innowacji. Merkel zaproponowała w umowie koalicyjnej budżet

inwestycyjny w wysokości kilkudziesięciu miliardów euro dla strefy euro, choć nie jest jasne, czy miałby on być zarządzany w ramach budżetu UE, czy poza jego strukturą. Niemiecka kanclerz chce zatem z jednej strony dążyć do solidarności i konwergencji, jest jednak świadoma, że nie można zapominać o rozwiązywaniu słabości strukturalnych w krajach, które chwilowo nie zmagają się z większymi problemami. Kanclerz Niemiec chce wspierać strukturalnie słabsze regiony Unii, z kilku powodów, w tym Brexitu. Oznacza to zmiany i nowe podejście do wkładu płatników netto do budżetu Wspólnoty. Merkel proponuje podniesienie go do 1,13 proc. unijnej produkcji gospodarczej. Chce także ograniczyć biurokrację, szczególnie wobec Wspólnej Polityki Rolnej, oraz powołać „państwa-liderów”, odpowiedzialnych za koordynowanie polityki w istotnych dla gospodarczego rozwoju UE obszarach (np. państwa bałtyckie w obszarze cyfryzacji).

UNIA BEZPIECZNA

Merkel twierdzi, że swobodny przepływ osób ma w Europie zasadnicze znaczenie dla jednolitego rynku, z którego wszyscy członkowie czerpią ogromne korzyści. Niemniej jednak przepływ ten opiera się na ochronie zewnętrznych granic UE. Wszystkie państwa członkowskie muszą w tej ochronie uczestniczyć i współpracować z sąsiadami Unii na jej zewnętrznych granicach. W przeciwnym razie Europa powróci do okresu sprzed Schengen, co będzie miało poważne konsekwencje dla dobrobytu jej mieszkańców. Europejska agencja zarządzania granicami zewnętrznymi, Frontex, musi stać się w perspektywie średnioterminowej nową europejską policją graniczną, o realnych kompetencjach europejskich, z prawem do niezależnego działania na granicach wewnętrznych. Kanclerz Niemiec uważa

też, że Unia potrzebuje wspólnej agencji ds. uchodźców, która przeprowadza wszystkie procedury azylowe na granicach zewnętrznych, oparte o jednolite europejskie prawa azylowe. Dla Angeli Merkel celem jest uporządkowanie sytuacji na granicach zewnętrznych, ale nie za pomocą instrumentów wykluczających. Jej zdaniem Unia potrzebuje inteligentnego podejścia na wielu poziomach. Bazy danych muszą być połączone w europejskie sieci, a kraje członkowskie – lepiej ze sobą współpracować.

Niemiecka kanclerz popiera propozycję Macrona dotyczącą europejskiej współpracy obronnej, choć zaznacza, że siły interwencyjne o wspólnej kulturze wojskowo-strategicznej muszą być kompatybilne ze strukturą współpracy międzyrządowej w obronności. Jej zdaniem spośród 180 systemów

broni, które współistnieją obecnie w Europie, konieczne jest doprowadzenie do sytuacji podobnej w USA, która ma tylko około 30 systemów uzbrojenia. Ponadto Merkel proponuje, aby w perspektywie średnioterminowej utworzyć niestale siedziby członków UE w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Nie wyklucza też powołania Europejskiej Rady Bezpieczeństwa, która składałaby się z części państw UE o zmiennym członkostwie. Organ ten mógłby działać bardziej wydajnie i ściśle współpracować z Wysokim Przedstawicielem ds. Zagranicznych i europejskimi członkami w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Zwłaszcza, że tam gdzie NATO jako całość nie jest zaangażowane, UE jest w stanie uruchomić i prowadzić własne operacje wojskowe (German Foreign Office, 2018).

UNIA DEMOKRATYCZNA

Merkel postrzega ograniczenie liczby komisarzy jako warunek zwiększenia roli i efektywności Komisji Europejskiej.

Opowiada się też za ponadnarodowymi listami wyborczymi do Parlamentu, co pozwoli na wyłonienie najlepszych

kandydatów, a jednocześnie uniezależni ich od rządów krajowych.

Wizja Unii Europejskiej kanclerz Niemiec Angeli Merkel

UNIA SILNA

Europa powinna być widziana jako potężna gospodarcza, dynamicznie wprowadzająca kluczowe dla swoich obywateli innowacje.

UNIA BEZPIECZNA

Europa musi być w stanie działać zarówno zewnętrznie, jak i wewnętrznie, zapewniając obywatelom nie tylko pokój, ale także właściwe środki bezpieczeństwa.

UNIA DEMOKRATYCZNA

Europa musi być oparta na wspólnych wartościach, prawach człowieka i być siłą, która wzmacnia globalny multilateralizm.

▼ **TABELA 2.** W uproszczony sposób podsumowuje, dzieląc na dziewięć obszarów, wizje reform Unii Europejskiej, których autorami są, odpowiednio, Jean Claude Juncker, Emmanuel Macron, Angel Merkel i Donald Tusk.

ZAGADNIENIE	J.-C. JUNCKER (KE)	E. MACRON (FRANCJA)	A. MERKEL (NIEMCY)	D. TUSK (RE)
Scenariusz	Tzw. Szósty Scenariusz	Federalistyczny, ale z prymatem Francji i Niemiec	Unia wielu prędkości	Europa wielu prędkości, ostrożne budowanie dalszej współpracy
Główne wyzwanie	UE to nie tylko wspólny rynek. Państwa członkowskie muszą szanować wolność, równość szans czy zasadę praworządności	Coraz silniejszy nacjonalizm, protekcjonizm, tendencje izolacjonistyczne i autorytarne	Relacje handlowe i polityka obronna, wypracowanie spójnej polityki zagranicznej	Dokończenie negocjacji w sprawie Brexitu
System wartości	Fundamentem Unii są wolność, równość i praworządność	Rozwój Unii powinien być oparty na prawach człowieka i zagwarantowaniu poczucia sprawiedliwości społecznej i społecznej	Reforma UE celem wyrównania poziomu życia w państwach członkowskich	Europejska jedność jest największą siłą Unii. UE to wspólnota terytorialna, polityczna i kulturowa
Obronność	Utworzenie Europejskiej Unii Obronnej i europejskiej jednostki wywiadu. Rozszerzenie zadań nowego prokuratora europejskiego o ściganie międzynarodowych przestępstw terrorystycznych	Zwiększenie efektywności i poprawę koordynacji wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. Stworzenie wspólnego budżetu obronnego. Wzmocnienie wspólnej kultury strategicznej. Powołanie Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej (EII)	Zwiększeniem efektywności i poprawą koordynacji wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE. Włączenie UE do Rady Bezpieczeństwa ONZ na zasadach stałego członka Powołanie Europejskiej Rady Bezpieczeństwa. Powołanie Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej (EII)	Budowa współpracy obronnej w ramach UE

ZAGADNIENIE	J.-C. JUNCKER (KE)	E. MACRON (FRANCJA)	A. MERKEL (NIEMCY)	D. TUSK (RE)
Gospodarka i strefa euro	Zawarcie nowych porozumień o wolnym handlu.	Reforma Wspólnej Polityki rolnej celem ochrony krajów członkowskich przed globalną ekspansją państw trzecich (szczególnie USA i Chin).	Reforma Wspólnej Polityki rolnej celem ochrony krajów członkowskich przed globalną ekspansją państw trzecich (szczególnie USA i Chin).	Powołanie Europejskiego Funduszu Monetarnego (wspierającego współpracę w ramach strefy euro)
	Stworzenie specjalnego instrumentu przedakcesyjnego.	Wspólny budżet dla strefy euro.	Przygotowanie wspólnej europejskiej odpowiedzi na wprowadzenie amerykańskich ceł na stal i aluminium. Naciski dyplomatyczne z wykorzystaniem WTO, mające na celu obniżenie ceł przez USA.	
	Wspólny budżet dla strefy euro.	Utworzenie stanowiska ministra finansów Eurogrupy.		
	Powołanie unijnego ministra gospodarki i finansów (bez osobnego budżetu dla strefy euro).	Stworzenie systemu gwarantowania depozytów bankowych.		
	Przekształcenie Europejskiego Mechanizmu Stabilizacyjnego w Europejski Fundusz Walutowy.	Wprowadzenie nowych podatków (dochodowego od osób fizycznych, od transakcji na cele rozwojowe)	Powołanie funduszu inwestycyjnego (budżetu) dla strefy euro w wysokości kilkudziesięciu mld euro.	
	Wprowadzenie nowych podatków (dochodowego od osób fizycznych, od transakcji na cele rozwojowe)		Przekształcenie Europejskiego Mechanizmu Stabilizacyjnego w Europejski Fundusz Walutowy.	
Ochrona środowiska	Podatek węglowy związany z emisjami dwutlenku węgla.	Podatek węglowy związany z emisjami dwutlenku węgla.	Podatek węglowy związany z emisjami dwutlenku węgla.	
	Utrzymanie wzrostu globalnych średnich temperatur na poziomie znacznie poniżej dwóch stopni Celsjusza	Utrzymanie wzrostu globalnych średnich temperatur na poziomie znacznie poniżej dwóch stopni Celsjusza	Utrzymanie wzrostu globalnych średnich temperatur na poziomie znacznie poniżej dwóch stopni Celsjusza	

ZAGADNIENIE	J.-C. JUNCKER (KE)	E. MACRON (FRANCJA)	A. MERKEL (NIEMCY)	D. TUSK (RE)
Sektor cyfrowy	Opodatkowanie firm internetowych.	Opodatkowanie firm internetowych.	Opodatkowanie firm internetowych.	
	Poprawa cyberbezpieczeństwa Europejczyków.	Utworzenie jednolitego unijnego rynku cyfrowego.	Powołanie tzw. państw liderów, odpowiedzialnych za koordynowanie polityk w obszarze cyfryzacji	
	Powołanie Europejskiej Agencji ds. Cyberbezpieczeństwa	Utworzenie europejskiej agencji innowacji, która będzie wspierała unijne start-upy cyfrowe i finansowała badania		
Prawo-rządność	Praworządność nie może być w Unii opcjonalna. Musi być obowiązkiem.	Wprowadzenie sankcji za niespektowanie praw i wartości UE	Praworządność jest rdzeniem europejskich wartości i europejskiego ładu, jest fundamentem Unii prawa	
	Wyroki Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości muszą być respektowane			
Demokracja	Połączenie stanowisk przewodniczącego RE i szefa KE.	Połączenie stanowisk przewodniczącego RE i szefa KE.	Połączenie stanowisk przewodniczącego RE i szefa KE.	Połączenie stanowisk przewodniczącego RE i szefa KE
	Organizacja demokratycznych konwencji w całej Europie.	Organizacja demokratycznych konwencji w całej Europie.	Organizacja demokratycznych konwencji w całej Europie.	
	Wybór eurodeputowanych z list transnarodowych	Wybór eurodeputowanych z list transnarodowych.	Wybór eurodeputowanych z list transnarodowych.	
		Zmniejszenie liczby unijnych komisarzy	Zmniejszenie liczby unijnych komisarzy	
Polityka społeczna	Reforma dumpingu socjalnego.	Reforma dumpingu socjalnego.	Reforma dumpingu socjalnego.	
	Utworzenie unijnego urzędu nadzoru prawa pracy.	Utworzenie unijnego urzędu nadzoru prawa pracy.	Utworzenie unijnego urzędu nadzoru prawa pracy.	
	Określenie wspólnego minimalnego koszyka praw socjalnych	Określenie wspólnego minimalnego koszyka praw socjalnych	Określenie wspólnego minimalnego koszyka praw socjalnych	

Jakiej Unii chcą Europejczycy

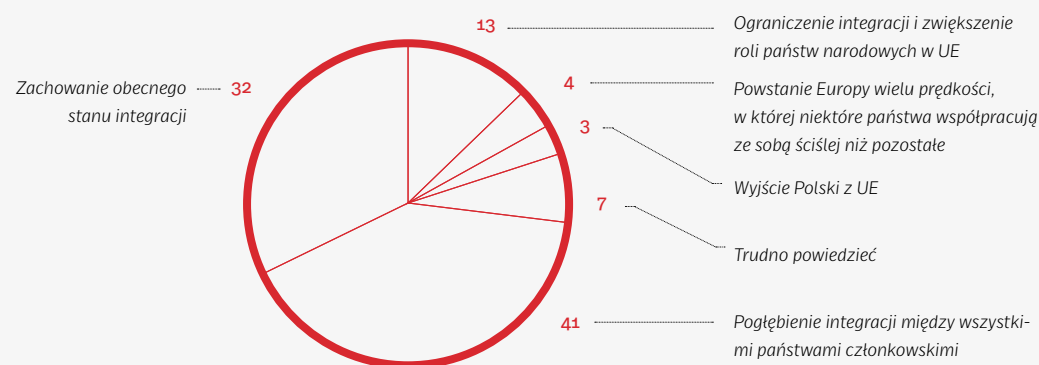
Wstrząsana w ostatnich latach licznymi kryzysami Unia Europejska musi zdecydowanie zareagować na rosnącą nieufność Europejczyków wobec unijnych struktur.

Bogactwo zjednoczonej Europy składa się z kultur i tradycji państw narodowych – wewnętrzny egoizm może tej jedności zaszkodzić. Co więcej, to właśnie obywatele sami decydowali o wstąpieniu ich krajów do Wspólnoty, dlatego Unia musi ponownie wstąpić do ich głos.

Integracja Europejska

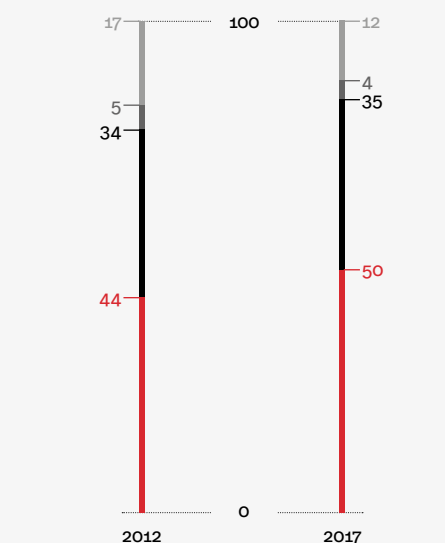
Blisko trzy czwarte Polaków opowiada się za integracją europejską. Jednak 41 proc. chciałoby dalszego pogłębienia integracji między wszystkimi państwami członkowskimi, a co trzeci ankietowany opowiada się za zachowaniem obecnego stanu (32 proc.). Z kolei przeciwnego zdania jest 17 proc. respondentów. Co ósmy (13 proc.) chciałby ograniczenia integracji, a dla 4 proc. najbliższa jest wizja Europy wielu prędkości.

WYKRES 8. Przyszłość zjednoczonej Europy według Polaków (proc.)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie Eurobarometru.

WYKRES 9. Opinie Polaków o interesie Polski (proc.)

- Przynależność do grupy państw jak najściślej ze sobą współpracujących
- Pozostanie wśród państw luźniej ze sobą współpracujących
- Wystąpienie Polski z UE
- Trudno powiedzieć

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CBOS.

Polacy są zdecydowanie przeciwni tej ostatniej wizji, jednak gdyby miała ona się zmaterializować, ich zdaniem Polska nie powinna zostawać na peryferiach unijnego rozwoju. Widzą też korzyści z partnerstw w ramach Unii – w 2012 r. 44 proc. pytanym uważało, że w interesie Polski jest ścisła współpraca z kluczowymi krajami UE, a w 2017 r. wartość ta wzrosła do 50 proc. Dołączenie przez Polskę do państw ścisłej współpracy wyrażają przede wszystkim zdecydowanie zwolennicy pogłębienia integracji. Jednocześnie od 2012 r. o 5 pkt proc. więcej Polaków sprecyzowało swoje poglądy na ten temat. Zmniejszyła się z kolei liczba zwolenników wyjścia Polski z UE.

Priorytety Polaków i Europejczyków: oczekiwania wobec UE

Zdaniem Polaków kluczowym problemem Unii jest kryzys migracyjny – tego zdania jest obecnie 45 proc. badanych, czyli o 7 pkt proc. więcej niż średnia unijna. Podobny odsetek (42 proc.) uważa, że UE powinna skoncentrować się na zapewnieniu bezpieczeństwa przez przeciwdziałanie terroryzmowi. Z każdym kolejnym badaniem Eurobarometru Polacy częściej postrzegają tę kwestię jako kluczową. Ponad połowa Polaków popiera też powstanie wspólnej europejskiej armii, a 38 proc. jest przeciwnego zdania (Janicki, 2018). Z kolei co dziesiąty Polak uważa, że wyzwaniem dla Unii są także inne rodzaje przestępstw. Zbliży to polskich respondentów do średniej unijnej, a tendencja ta jest stała. Ponad 13 proc. Polaków

uważa stan finansów państw członkowskich za trzecią kluczową kwestię dla przyszłości Unii, podczas gdy w całej Wspólnocie wynik ten jest o 4 pkt proc. wyższy. W Unii blisko co piąty ankietowany (czyli niemal dwukrotnie więcej niż w Polsce) uważa, że problemem jest sytuacja ekonomiczna. Z kolei Polacy, częściej niż Europejczycy, wskazują jako wyzwanie dla Unii wzrost cen i inflację, podnoszące koszty życia.

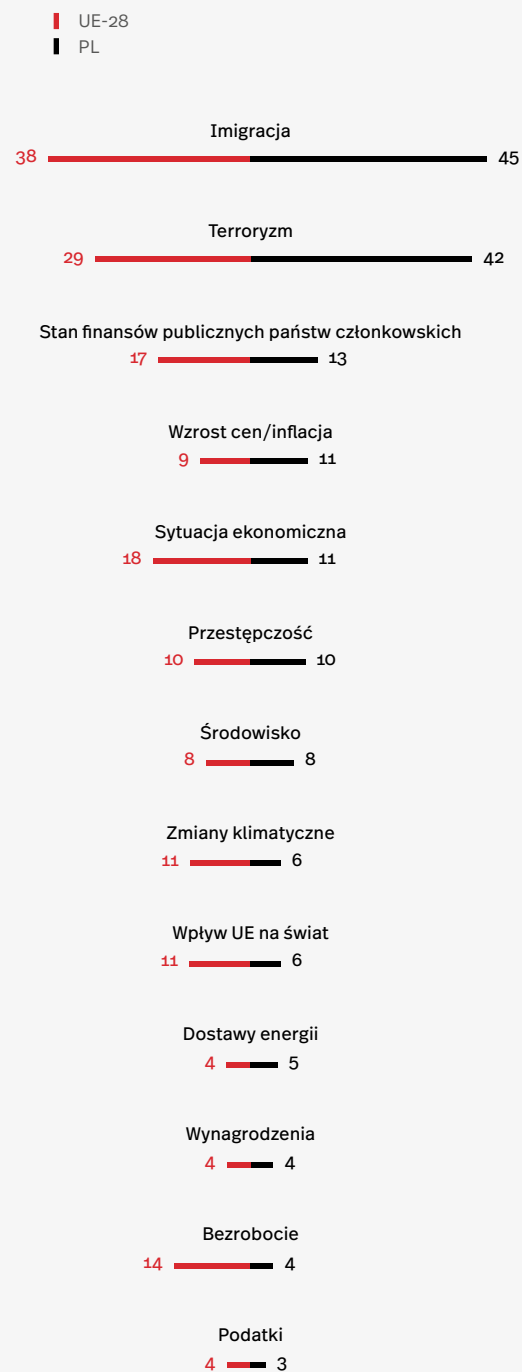
Znamienne jest, że co siódmy Europejczyk uważa rozwiązanie problemów z bezrobociem za kompetencję Unii, zaś w Polsce sądzi tak co dwudziesta osoba. Europejczycy częściej niż Polacy twierdzą, że rola Unii i jej wpływ na zglobalizowany świat jest kluczowa dla Wspólnoty. O ile dwa lata temu wyniki w tej kategorii były identyczne (po 7 proc.), to obecnie w Polsce odsetek ten wynosi 6 proc., podczas gdy w UE wzrósł do 11 proc.

Dla Polaków ważniejsze niż wpływ UE na świat są kwestie ochrony środowiska i zmian klimatycznych – obecnie blisko co dziesiąty respondent wskazuje je jako istotne wyzwania dla UE (Eurobarometr, 2016, 2017, 2018b).

Co popierają, a czemu sprzeciwiają się Polacy?

Stale rośnie odsetek Polaków oczekujących prowadzenia przez UE wspólnej polityki obronnej i bezpieczeństwa. Choć dwa lata temu nie różnili się pod tym względem od średniej unijnej (74 proc. poparcia), to obecnie ośmiu na dziesięciu Polaków opowiada się za tym rozwiązaniem, wobec średniej unijnej wynoszącej 75 proc. Z kolei zarówno wśród Polaków, jak i reszty Europejczyków mniejszą popularnością cieszy się wspólna polityka zagraniczna. Przeciwnych jej jest odpowiednio 25 proc. Polaków i 23 proc. Europejczyków, zaś zwolennicy stanowią po 68 proc. (Eurobarometr, 2016, 2018b). O ile dokładnie taki sam odsetek Europejczyków popiera też prowadzenie wspólnej polityki migracyjnej (68 proc. poparcia i 25 proc. przeciwników), o tyle opinie Polaków różnią się w tej kwestii znacząco.

WYKRES 10. 10 najważniejszych wyzwań przed którymi stoi UE (proc.)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie Eurobarometru.

Za wspólną polityką migracyjną opowiada się nieco ponad połowa z nich (51 proc.), wobec 39 proc. przeciwników. Taki obraz nastrojów społecznych jest spowodowany kryzysem migracyjnym, choć także zmianami społeczno-kulturowymi. Jesienią 2015 r. Polaków przeciwnych wspólnej polityce migracyjnej było o 8 pkt proc. mniej (31 proc.), a popierało ją 54 proc., czyli zaledwie o 3 pkt proc. więcej (Eurobarometr, 2015). Z drugiej strony, w przeciwieństwie do reszty Europy, Polacy częściej popierają rozszerzanie Unii o kolejne kraje członkowskie (65 proc. wobec 44 proc.). Przeciwnego zdania jest odpowiednio 23 proc. i 46 proc., choć z roku na rok przybywa zwolenników dalszego rozszerzenia. Przeważająca większość zarówno Polaków, jak i Europejczyków opowiada się za wspólną polityką handlową (73 proc. i 71 proc.). Polacy jednak zdecydowanie częściej dostrzegają korzyści płynące z praw konsumenckich przy zakupie towarów i usług za granicą, (61 proc. w Polsce, 37 proc. w UE). Ponadto Polacy częściej niż Europejczycy (56 proc. i 34 proc.) uważają za korzystne polepszenie praw pasażerów linii lotniczych (Eurobarometr, 2018b). Opinie na temat realizowania wspólnej polityki energetycznej nie różnią Polaków od średniej unijnej – rozwiązanie to popiera 71 proc, podczas gdy niemal co czwarty Europejczyk jest przeciwny unii handlowej oraz energetycznej. Dane te mogą wynikać z faktu, że Europejczycy częściej niż Polacy wątpią, by do 2020 r. do 20 proc. zwiększyła się efektywność energetyczna (w Polsce uważa tak 13 proc., unijna średnia to 21 proc.). Częściej również twierdzą, że zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii do 20 proc. jest celem zbyt ambitnym (w Polsce 14 proc., w UE – 22 proc.). Polacy są z kolei większymi niż reszta Europy optymistami w kwestii redukcji emisji dwutlenku węgla o 20 proc. w porównaniu z 1990 r. 57 proc. uważa to za realne, a za zbyt ambitne – 17 proc. W UE to odpowiednio 50 proc. i 25 proc. (Eurobarometr, 2017).

Zarówno Polacy, jak i Europejczycy raczej popierają wprowadzenie jednolitego rynku cyfrowego w całej UE. Średnio w Europie 21 proc. wyraża sprzeciw wobec tego rozwiązania, w Polsce to 17 proc. Duża część mieszkańców Unii nie ma jednak zdania na ten temat. Polacy bardziej niż inni Europejczycy doceniają też wprowadzenie tańszych cen połączeń telefonicznych z innego kraju członkowskiego (68 proc. i 48 proc.).

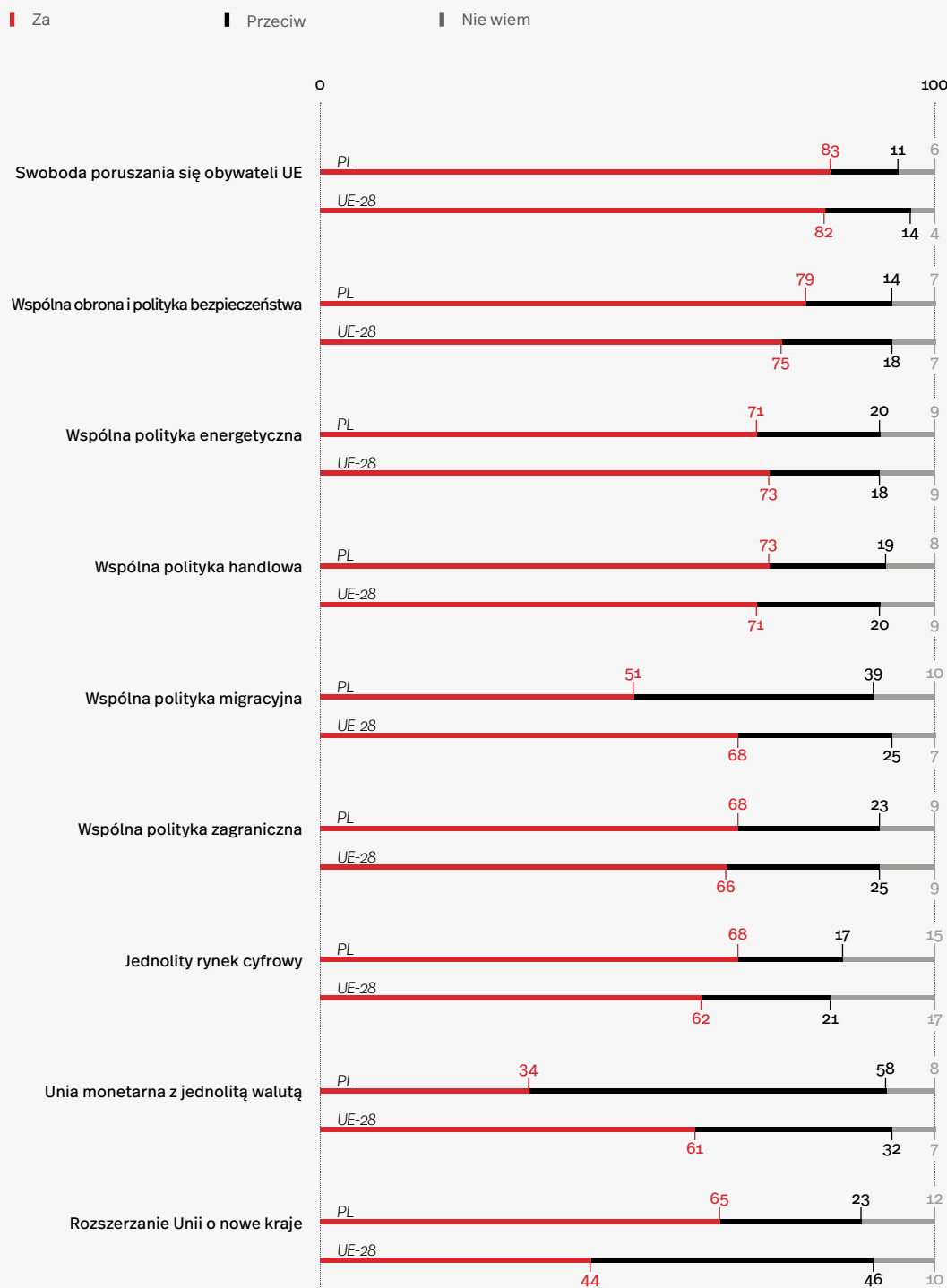
51%

Polaków opowiada się na wspólną politykę migracyjną

Znacznie większe różnice występują w ocenie przyszłości unii monetarnej. Injni przywódcy muszą zdecydować, czy chcą unii fiskalnej, czy gospodarczej, ponieważ będzie to wpływać na rozwój handlu wewnątrz europejskiego. Za wspólną walutą opowiada się co trzeci Polak (34 proc.), a ponad połowa (58 proc.) jest jej przeciwna. Wśród pozostałych Europejczyków te proporcje są odwrotne – sześciu na dziesięciu z nich (61 proc.) jest za, a przeciw co trzeci (32 proc.). Polacy znacznie rzadziej widzą też euro jako pozytywny aspekt Unii – od lat uważa tak co dziesiąty z nich, gdy w Unii jest to co czwarty respondent (Eurobarometr, 2016, 2017, 2018b). Za wprowadzeniem euro powiadają się przede wszystkim mieszkańcy miast liczących 100 000–499 000 mieszkańców (32 proc.) i większych (39 proc.) oraz osoby lepiej sytuowane finansowo i z wyższym wykształceniem. Za zastąpieniem złota przez euro (30 proc.) opowiadają się ci sami Polacy w wieku 18–24 lata, wśród których jest wielu przeciwników członkostwa Polski w UE, choć wspólną walutę popiera też 41 proc. uczniów i studentów (CBOS, 2017).

Na ocenę rozszerzenia strefy euro na całą Unię mogą mieć także wpływ opinie na temat kryzysu finansowego i jego przełożenia na gospodarkę. Choć blisko połowa respondentów (w Polsce to 46 proc., w UE – 49 proc.) uważa, że najgorszy etap kryzysu już się zakończył, to wielu nadal przewiduje, że jego apogeum dopiero nadejdzie. Europejczycy uważają euro za pomocne narzędzie w konfrontacji z przyszłymi zagrożeniami ekonomicznymi, zaś Polacy są przeciwnego zdania.

WYKRES 11. Jakiej Unii chcą Polacy i Europejczycy (proc.)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie Eurobarometru.

Trzy filary nowej Unii Narodów

Od początku XXI wieku wiele kreacji kulturowych przedstawiało wizję przyszłości Starego Kontynentu jako zjednoczoną frakcję europejską, stojącą obok innych militarnych potęg, jak USA czy Rosja.

Obecnie pojawiają się problemy instytucjonalne, które mogą doprowadzić od dezintegracji Unii i powrotu do niestabilnego porządku międzynarodowego sprzed II wojny światowej. W czasie, gdy wielu cenionych analityków europejskich mówi o końcu zjednoczonej Europy (Krastew, 2018), ten dokument rozwija propozycję premiera Polski Mateusza Morawieckiego (2018), czyli Unię Narodów 2.0. Polegałaby ona na dalszym stopniowym zacieśnianiu relacji gospodarczych, militarnych, badawczych i rozwoju europejskiego *welfare state* tak, by było gotowe stawić czoła wyzwaniom XXI wieku.

Handel i kultura – spoiwa Europy

Jak pisał Guy Sorman (2004), Unia Europejska jest dziełem przede wszystkim Jeana Monneta – przedsiębiorcy, który nie wierzył w dyplomację. Według niego idea europejska nie miała wcześniej szans powodzenia, ponieważ wcielić ją w życie próbowali filozofowie (Immanuel Kant) i poeci (Victor Hugo) lub, co gorsza, właśnie dyplomaci. Stworzenie zjednoczonej Europy powinno zostać powierzone handlowcom, którzy – według samego Monneta – zawiązałyby namacalne więzy solidarności między poszczególnymi krajami. W jego zamyśle rynek był więc ważniejszy niż instytucje, i dlatego właśnie Monnet zaczął swoje działanie od otwarcia granic dla handlu węglem i stalą, a następnie pozostałymi

Unia Narodów 2.0

polegała na dalszym stopniowym zacieśnianiu relacji gospodarczych, militarnych, badawczych i rozwoju europejskiego *welfare state*

towarami. Instytucje powstawały więc jedynie w celu usunięcia przeszkód, które napotykał handel. Pomagały też tworzyć wspólny rynek, który miał przede wszystkim zamienić połączoną europejską gospodarkę w potęgę porównywalną z USA.

Według Morawieckiego (2018) siła gospodarcza Unii jest bezsprzeczna, podobnie jak dorobek wspólnego rynku. Konieczne są jednak zmiany, które pozwolą sprostać najważniejszym wyzwaniom przyszłości. Unia Europejska musi stać się wspólnotą, która dostosowuje się do realiów współczesności, nie zapominając jednocześnie o dotychczasowych obowiązkach wobec swoich obywateli. W tym celu niezbędna jest redefinicja równowagi między państwami narodowymi a współpracą na poziomie europejskim. Zdaniem Morawieckiego na tym właśnie powinna polegać Unia Narodów 2.0, którą nazywa wizją Charlesa de Gaulle'a dostosowaną do czasów współczesnych.

Pragmatyczne i demokratyczne podejście de Gaulle'a

Francuski przywódca uważał, że filarami zjednoczonej Europy były: wspólne pochodzenie, te same chrześcijańskie korzenie, jednakowy sposób życia, niezliczone związki myśli, sztuki, nauki, polityki i handlu. Oczywiście dla niego było, że to właśnie z tego powodu kraje europejskie tworzyły jedność (de Gaulle, 1999). Nalegał, aby zjednoczoną Europę oprzeć na „realności”, by jej budulcem były narody i państwa. Sednem polityki międzynarodowej w jego doktrynie było wywalczenie podmiotowości Europy, wbijając klin pomiędzy USA i ZSRR. De Gaulle poruszał się w obrębie logiki państw narodowych. Według niego były one kluczowe dla istnienia Europy. Zniesienie granic i różnic oznaczałoby podporządkowanie rządów i parlamentów krajowych ponadnarodowemu ciału, nad którym nikt nie sprawowałby realnej kontroli (Tyszką-Drozdowski, 2017).

Dlatego de Gaulle mówił o dwóch filarach Europy – demokracji i pragmatyzmie. Zgodnie z pierwszym z nich nie można prowadzić żadnych akcji przeciwko narodom

należącym do Wspólnoty. Instytucje zjednoczonej Europy mogą narodzić się tylko z woli Europejczyków, a więc przez powszechne głosowanie. Stąd kluczowa dla de Gaulle'a była rola referendum i debat w kształtowaniu jego wizji Europy. Ważne jednak, by instrumentów tych nie nadużywać i korzystać z nich odpowiedzialnie, zwłaszcza w epoce dezinformacji, w której swój znaczący udział ma Rosja (Lewicki, Arak, 2018). Drugi filar, związany z pragmatyzmem działania, pokazuje, że państwa narodowe to podstawowe siły, z którymi trzeba się liczyć i brać pod uwagę przy rozbudowie i pogłębianiu projektu europejskiego. Tylko one są zdolne skutecznie artykułować swoją wolę polityczną. Dowodem na to niech będzie fakt, że każda wizja reform Unii pochodzi właśnie od nich. Dla realizacji drugiego filaru wizji de Gaulle'a potrzeba jednak pragmatycznych liderów, wychodzących przed szereg i wskazujących kurs, który w przyszłości obiorą także pozostałe kraje. W czasach francuskiego przywódcy były to Francja i Niemcy, ale dzisiaj te dwa kraje mogą być niewystarczającą siłą, by reformować całą Unię, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że nastroje proeuropejskie na Kontynencie są obecnie najlepsze od 1983 r. 60 proc. Europejczyków uważa, że członkostwo w Unii przynosi im korzyści (Eurobarometr, 2018a), ale też połowa nie jest przekonana, czy ich głos ma jakiegokolwiek znaczenie we Wspólnocie (Eurobarometr, 2018b).

▼ FILARY UNII NARODÓW 2.0:

01. Neoindustrializacja

02. Bezpieczeństwo

03. Solidarność

Unia Narodów 2.0

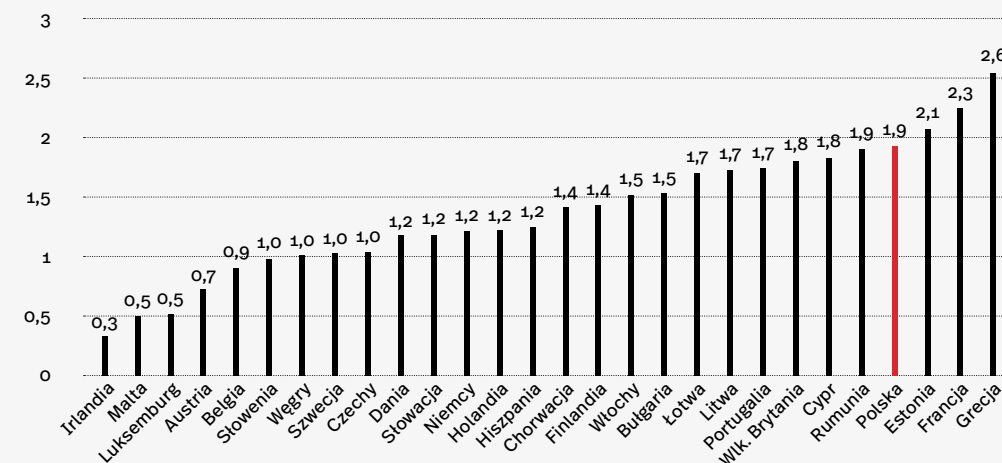
W nowej odsłonie Unia Narodów 2.0 mogłaby opierać się na trzech filarach. Pierwszym z nich jest neoindustrializacja. W XX wieku Europa nigdy nie była liderem globalnej zmiany technologicznej, choć zawsze mocno ją wspierała. Kraje europejskie nadal należą do największych eksporterów na świecie, a przemysł w Europie jest bardziej nowoczesny niż w innych częściach świata. W celu dalszego zwiększania jego konkurencyjności potrzeba jednak wspólnego rynku i wykorzystania obecnej, kolejnej rewolucji przemysłowej, która zwiększy robotyzację i automatyzację procesów produkcyjnych. W Unii na tysiąc robotników przypadają prawie dwa roboty przemysłowe. W USA wskaźnik ten wynosi 1,6, w całej Azji średnio 0,6, a w Chinach – 0,4 (w Polsce to około 0,5 robota na tysiąc pracowników). Kluczowe jest jednak to, że już w 2018 r. Chiny będą mieć nominalnie tyle samo robotów przemysłowych, co cała Unia Europejska (Petropoulos, 2017).

Mówiąc o neoindustrializacji, należy odróżnić ją od prostej reindustrializacji, polegającej na zwiększeniu roli sektora produkcyjnego w gospodarce. W tym kontekście

neoindustrializacja odnosi się do znacznej jego modernizacji na bazie nowych technologii i zapewnieniu warunków dla stopniowego przechodzenia do gospodarki postindustrialnej (Magerram, Sergey, 2015). Neoindustrializacja gospodarki europejskiej niesie za sobą istotne zmiany w jej strukturze, związane z eliminacją skutków dezindustrializacji poprzez przyspieszenie reprodukcji kapitału podstawowego, integrację nauki i produkcji, redukcję kosztów i wzrost wydajności pracy. Kapitał intelektualny staje się dziś wiodącym czynnikiem produkcji, a wiedza – jego głównym produktem ubocznym. Do realizacji tych procesów potrzeba odpowiednich instrumentów polityki strukturalnej, które pomogą firmom lepiej zarządzać surowcami, ideami i kredytem.

Po usunięciu przeszkód w postaci złożoności systemów i braku harmonizacji danych dotyczących różnych usług, producenci mogą potencjalnie zintegrować roboty w swoich sieciach maszyn i systemów, zwiększając ich wykorzystanie w przemyśle. Co więcej, przy szybko rosnącym rynku robotów zarządzanych za pomocą chmury, dane z jednego robota będzie można przesyłać i porównywać z pochodzącymi od innych jednostek, oddalonych geograficznie. W połączeniu z rozwojem systemów algorytmicznych sztucznej inteligencji i technik uczenia maszynowego pozwoli to na optymalizację parametrów produkcji na niespotykaną dotychczas skalę.

▼ WYKRES 12. Wydatki na obronność w relacji do PKB w krajach UE w 2017 r. (proc.)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych World Bank.

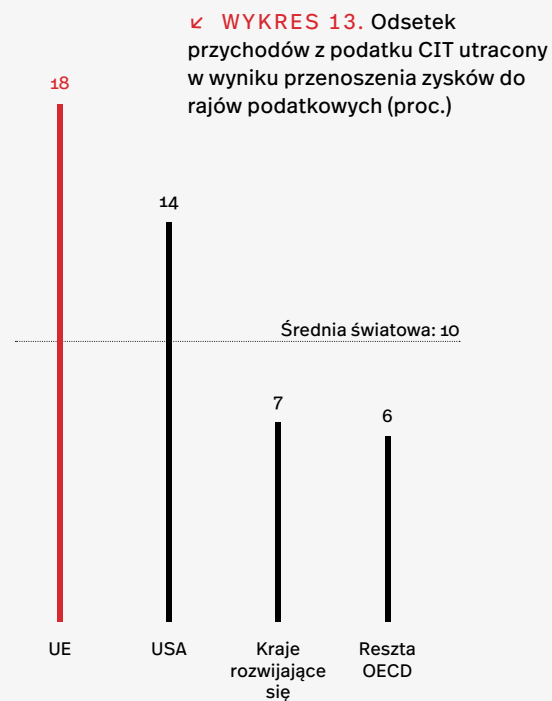
Drugi filar Unii Narodów 2.0 to bezpieczeństwo. De Gaulle wspierał tworzenie przez Unię własnych narzędzi ograniczających działania pozostałych supermocarstw oraz zwiększenie wydatków państw europejskich na zbrojenia. Kierunek ten popiera dziś większość obywateli UE. Trzy czwarte z nich wspiera też dalszą integrację w tym zakresie. Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony jest stałym elementem europejskiej polityki, choć podlega nieustannym przeobrażeniom. Jej idea ma swoje korzenie w pomysłach powołania Europejskiej Wspólnoty Obronnej w latach 50. XX wieku. Plan ten ponownie stał się popularny na przełomie lat 80. i 90. Decydujący o tym był jednak czynnik zewnętrzny, a dokładnie zmiany geopolityczne w Europie Środkowej.

Problemem Unii jest także fakt, że w niedostatecznym stopniu zobowiązuje kraje członkowskie do zwiększania nakładów na obronność. Z jednej strony ma istotny wpływ na innowacyjność gospodarki europejskiej, ale z drugiej wpływa na zdolność obronną Wspólnoty. Kraje UE wydają na zbrojenia przeciętnie 1,4 proc. PKB, podczas gdy w Rosji odsetek ten sięga 4,2 proc. Wśród krajów Unii jest zaledwie kilka, których nakłady obronne stanowią istotną część budżetu – to przede wszystkim Grecja, Francja, Estonia i Polska.

Stała Współpraca Strukturalna (*Permanent Structured Cooperation* – PESCO) stała się w 2017 r. priorytetową inicjatywą w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE (WPBiO). Instrument ten ma znacząco zwiększyć wkład pojedynczych państw członkowskich w zapewnianie europejskiego bezpieczeństwa. Już dziś widać, że biorąc pod uwagę charakter projektów nastawionych głównie na reagowanie kryzysowe, nie jest to działanie, które na obecnym etapie PESCO wsparłoby integrację sił zbrojnych w UE i przyczyniło się w dużym stopniu do rozwoju zdolności wojskowych. Od aktywności państw uczestniczących w projektach, dalszego rozwoju inicjatywy i determinacji Komisji w egzekwowaniu zobowiązań zależeć będzie, czy

PESCO przyniesie wartość dodaną w europejskiej polityce bezpieczeństwa. Niewykluczone, że projekty w ramach tej struktury czeka podobny koniec jak instrumenty inicjatywy *pooling&sharing* z 2011 roku, które wspierają współpracę wojskową jedynie w wąsko określonych obszarach (Gotkowska, 2018). Autonomiczne decydowanie o obronności w Unii musi iść w parze ze zwiększeniem możliwości militarnych krajów członkowskich. Krokiem w kierunku realizacji tego celu jest na pewno wspólny fundusz przemysłu obronnego, EDIDP, z budżetem 500 mln euro (który jednak będzie wymagał powiększenia w przyszłości).

Trzecim filarem Unii Narodów 2.0 jest solidarność, ważna wobec wyzwań geopolitycznych, na które Unia musi odpowiadać jednym głosem, ale także w kontekście wrażliwości społecznej i wspierania obywateli w walce z globalnymi korporacjami. Kraje Unii tracą około 20 proc. należnego podatku CIT w wyniku unikania opodatkowania i wyprowadzania dochodów do rajów podatkowych. Jest to wynik gorszy niż w USA, w których straty wynoszą 15 proc. należnego CIT, i znacznie gorszy od krajów rozwijających się, w których straty te wynoszą około 6 proc.

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie podstawie: (Tørstløv, Wier, & Zucman, 2018).

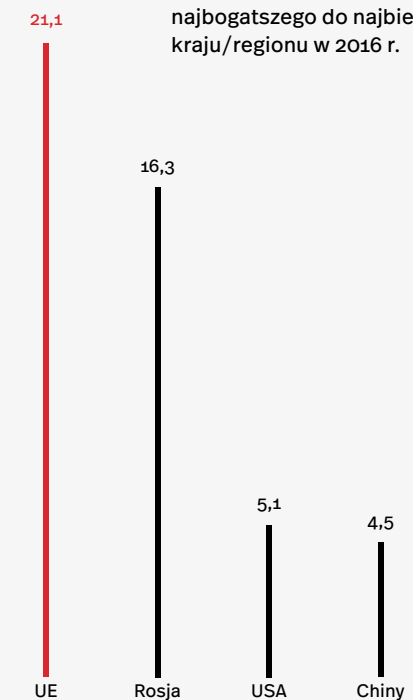
Unia Europejska jest nadal zróżnicowana społecznie i regionalnie. Nierówności dochodowe są niższe niż w innych częściach świata – według oficjalnych danych Eurostatu sięgają 34 punktów według wskaźnika Giniego. Jest to wynik dobry, choć po zweryfikowaniu na podstawie *World Inequality Database* nierówności w Unii rosną do poziomu 48 pkt. Nadal są jednak niższe niż w Chinach czy Rosji, gdzie wskaźnik ten wynosi po 55 pkt, czy w USA (60 pkt). Na tle tych krajów UE jest jednak o wiele bardziej zróżnicowana regionalnie. Najbogatszy kraj członkowski ma PKB per capita ponad 20 razy większe niż najbiedniejszy. Podobnych różnic regionalnych nie ma w Chinach czy USA. Jedynie Rosja, która jest największym krajem świata, choć z czterokrotnie mniejszą od Unii populacją, ma podobne różnice regionalne.

„Najbogatszy kraj członkowski ma PKB per capita ponad 20 razy większe niż najbiedniejszy”

Mając wiedzę o wyzwaniach związanych ze spójnością terytorialną i społeczną, należy pamiętać, że polityka spójności jest jednym z najbardziej skutecznych narzędzi interwencji publicznej, przynoszącym korzyści wszystkim stronom. Rozwój gospodarczy w takich krajach, jak Polska czy Słowacja jest większy o jedną dwudziestą dzięki wydatkowaniu środków europejskich (Antosiewicz i in., 2017). Jednocześnie jednak ale środki te w 80 proc. wróciły do krajów, które je przekazywały. Realizacja polityki spójności w krajach Grupy Wyszehradzkiej przyczyniła się w latach 2007–2015 do wzrostu eksportu krajów tzw. starej Unii (15 krajów członkowskich sprzed akcesji z 2004 r.) do państw Grupy łącznie o 225,8 mld euro. Stanowi to ok. 0,2 proc. PKB

krajów UE-15. Łączne korzyści gospodarcze krajów starej Unii z realizacji polityki spójności w Grupie Wyszehradzkiej w tym okresie to ok. 97 mld euro. Państwa UE-15 przekazały na ten cel w ujęciu brutto ok. 120 mld euro, a więc zyski w postaci dodatkowego eksportu oraz korzyści kapitałowych wyniosły około 80 proc. poniesionych nakładów. Co więcej, niektóre kraje zyskały znacznie więcej, niż wpłaciły. Za każde 1 euro transferu niemiecka gospodarka zyskiwała 1,5 euro, a austriacka przeszło 3 euro.

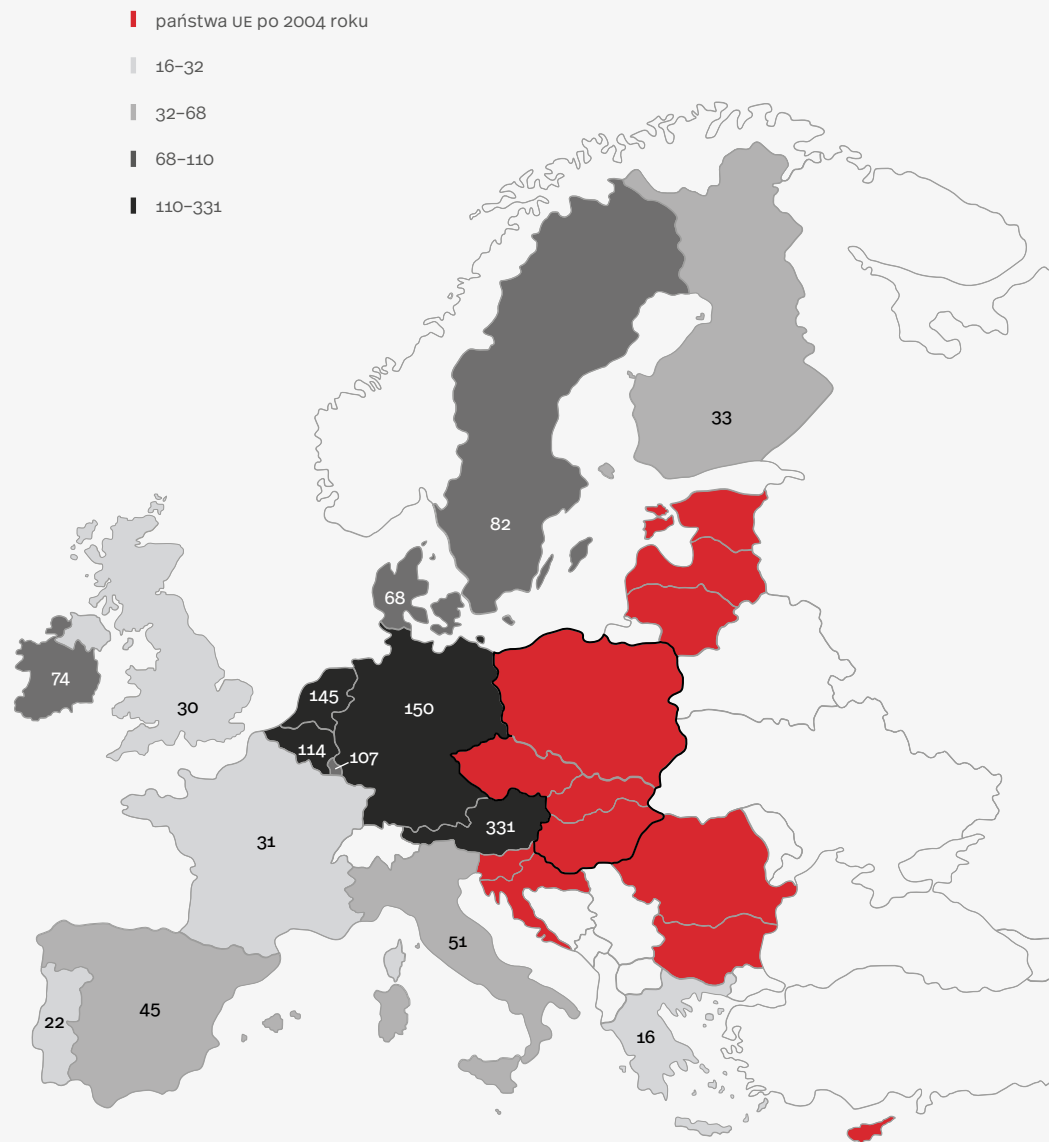
◀ WYKRES 14. Nierówności regionalne w UE, Rosji, Chinach i USA: proporcja PKB per capita najbogatszego do najbiedniejszego kraju/regionu w 2016 r.

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat, World Bank i UNDP.

Prawdziwie jednolity wspólny rynek jest niemożliwy bez dalszej, zdecydowanej walki z nierównościami, bez aktywnej polityki spójności. Nie jest ona jednostronną, bezwrotną pomocą dla krajów słabiej rozwiniętych. Polityka spójności to przede wszystkim inwestycja w rozwój wspólnego rynku, która przynosi olbrzymie korzyści handlowe również tym, którzy dziś domagają się jej ograniczenia.

» **RYSUNEK 1.** Łączne korzyści ekonomiczne krajów starej Unii w odniesieniu do wpłat przeznaczonych na realizację polityki spójności w krajach Grupy Wyszehradzkiej w latach 2007–2013 (mld EUR, proc.)

o Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Antosiewicz i in., 2017).

Rekomendacje reform Unii Europejskiej

Będąc pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej, Polska chce jak najmocniej współdziałać w poszukiwaniu konstruktywnego programu dla Europy. Powinien on opierać się na trzech filarach: neoindustrializacji, bezpieczeństwie i solidaryzmie. Nie są to zupełnie nowe postulaty i wielu obszarach pokrywają się z wcześniejszymi rekomendacjami europejskich liderów. Dodatkowym elementem tej koncepcji jest jednak pragmatyzm i odwołanie się do woli europejskiego społeczeństwa.

EUROPA WZROSTU I NEOINDUSTRIALIZACJA

01. Łatwiejszy przepływ usług.

Dyrektywa usługowa z 2006 r. dała impuls do przeprowadzenia wielu reform regulacji rynku usług w Europie. Ułatwiły one transgraniczne świadczenie usług i prowadzenie przedsiębiorstw. Z dokonanych przez Komisję Europejską ocen wynika jednak, że reformy te często nie są wystarczająco ambitne, a ich realizacja postępuje w różnym tempie w poszczególnych państwach członkowskich. Ambitniejsze wdrożenie dyrektywy usługowej mogłoby zwiększyć unijny PKB o dodatkowe 2 proc., przede wszystkim poprzez wyeliminowanie przeszkód regulacyjnych i administracyjnych. Zgodnie z dyrektywą usługową, przepisy krajowe ograniczające swobodę przedsiębiorczości i swobodę świadczenia usług objętych dyrektywą muszą być niedyskryminacyjne, proporcjonalne i uzasadnione. Ponad dekadę od jej wprowadzenia, przy

ograniczonych efektach w zwiększaniu eksportu usług w ramach UE, Komisja powinna mieć narzędzia nie tylko kontrolujące, ale także ograniczające protekcjonizm niektórych krajów członkowskich.

02. Potraktowanie polityki spójności jako inwestycji przyspieszającej konwergencję między państwami Unii.

Na tle reszty świata zjednoczona Europa jest wciąż mocno zróżnicowana gospodarczo. W Unii sąsiadują ze sobą najbogatsze i biedniejsze kraje świata. Dlatego potrzebuje ona funduszy strukturalnych, które zmniejszą dysproporcje wśród regionów Rumunii, Bułgarii, ale też Polski, która nadal pozostaje krajem bardzo zróżnicowanym regionalnie pod względem rozwoju gospodarczego. Projekt budżetu UE na lata 2021–2027 zakłada cięcia w polityce spójności o 7 proc., a we Wspólnej Polityce Rolnej – o 5 proc. Budżet polityki

spójności nie powinien ulegać tak dużej redukcji ze względu na rolę jaką odgrywają one w połączonej europejskiej gospodarce. Co więcej, algorytm przyznawania środków nie będzie zależeć już tylko od różnicy między PKB na mieszkańca danego regionu a średnią unijną, ale także od wyzwań społecznych, gospodarczych i terytorialnych, takich jak bezrobocie, niska gęstość zaludnienia czy poziom wykształcenia. Kierunek stworzenia nowych algorytmów przydziału środków jest właściwy, choć powinien on być skorelowany z realizacją mierzalnych wskaźników Agendy 2030 lub używanego przez ONZ Human Development Index.

03. Walka z europejską luką w ściąganiu podatku VAT.

Polska odniosła w tym zakresie sukces – dzisiejsza luka VAT jest na poziomie podobnym co w Wielkiej Brytanii czy Francji.

Systemy fiskalne w tych krajach nie są jednak idealne (CASE, 2017). Jedną z najbardziej powszechnych form wyłudzenia podatku są tak zwane VAT-owskie karuzele. Korzystają z nich oszuści w wewnątrzspółnotowych dostawach towarów. Skala zróżnicowania luki VAT w krajach Unii sugeruje, że nie zależy ona bezpośrednio od stopnia złożoności systemu VAT, ale od czynników kulturowych i mechanizmów kontroli. Ściągalność podatku mogą zwiększyć interoperacyjne systemy fiskalne, rejestrujące faktury i płatników w całej Unii. Po wprowadzeniu tzw. one-stop-shop, pozwalającego na rejestrację firmy jako płatnika VAT w momencie eksportu kluczem jest rozpoczęcie dyskusji o europejskim jednolitym pliku kontrolnym i jednolitej deklaracji VAT na terenie całej UE.

04. Europejski urząd antymonopolowy, odpowiadający na wyzwania gospodarki cyfrowej. Przy krótkich cyklach koniunkturalnych i ogromnej giełdowej popularności części usług cyfrowych możliwe stało się uzyskanie przez pojedyncze firmy dominującej pozycji na rynku, głównie dzięki funkcjonowaniu zasady „zwycięzca bierze wszystko”. Problemem w takich przypadkach jest jednak naruszenie konkurencji, której bronić mają Komisja Europejska i krajowe urzędy antymonopolowe. Budżety największych firm technologicznych są nierzadko większe niż gospodarki państw członkowskich, co sprawia, że władze małych państw są bezsilne w starciach z nimi. Niestety, czas reakcji instytucji antymonopolowych jest za długi. Przewlekłość procedur decyzyjnych i ścieżek odwoławczych, zestawiona z szybkim tempem rozwoju sektora usług cyfrowych może sprawić, że bieżące decyzje urzędów dotyczyć będą już archaicznych kwestii. Dlatego warto rozważyć stworzenie szybkiej ścieżki podejmowania decyzji, z dedykowanym zespołem do spraw cyfrowych i ograniczonym czasem trwania postępowania.

05. Przedłużenie działalności Europejskiego Funduszu Inwestycji Strategicznych. Z powodu kryzysu finansowego poziom inwestycji w UE obniżył się o ok. 15 proc. w stosunku do 2007 r.,

kiedy odnotowano ich najwyższy wskaźnik. Niepewność wobec perspektyw gospodarczych oraz wysokie zadłużenie sektora prywatnego w niektórych regionach UE zniechęcały inwestorów do działania. Z tego powodu Komisja Europejska stworzyła Europejski Fundusz Inwestycji Strategicznych, który do 2020 r. ma zapewnić europejskiej gospodarce 315 mld euro. To antycykliczne rozwiązanie sprawdziło się, mimo swojego tymczasowego charakteru. Dlatego warto, by w nowej odsłonie Fundusz nadal funkcjonował w kolejnych latach.

06. Europejska transformacja energetyczna wymaga połączenia konkurencyjności cen z geopolitycznym realizmem. Koncepcja Unii Energetycznej ma swoje korzenie w potrzebie zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w UE, głównie przez ograniczenie zależności od dostaw gazu z Rosji. Z czasem stała się narzędziem zwiększania zaangażowania państw członkowskich w realizację celów zrównoważonego rozwoju do 2030 r. Komisja Europejska powoli zaczyna dostrzegać w działaniach Rosji także zagrożenie dla państw Unii. Modernizacja energetyczna i rozwój odnawialnych źródeł energii to sposób na uniezależnienie Europy od obcej ropy i gazu, choć jednocześnie zwiększa ryzyko systemowe, gdyż realizuje partykularne interesy poszczególnych krajów. Rolą Komisji Europejskiej musi być określenie przyszłego kształtu Unii Energetycznej, w którym nie będzie wygrywał jedynie najsilniejszy gracz, a kluczowa będzie infrastruktura i konkurencyjność. Dlatego istotna jest dywersyfikacja i rozwój infrastruktury przez wsparcie finansowe i polityczne konkretnych projektów, jak terminale czy połączenia gazowe, zwiększające konkurencyjność europejskiego rynku i ograniczające wpływy Rosji.

07. Europejski pakt na rzecz elektromobilności. Komisja Europejska niedawno powołała inicjatywę pod nazwą EU Battery Alliance, której celem jest stworzenie konkurencyjnego łańcucha wartości i produkcja ogniw do baterii na terenie Europy. Polska realizuje również własne, ambitne plany budowania

infrastruktury dla samochodów elektrycznych, zachęcając też samorządy do wymiany flot pojazdów na hybrydowe lub elektryczne już w 2018 r. Sektor motoryzacyjny to tradycyjnie silna branża europejskiego przemysłu, zarówno pod względem wartości dodanej, jak i modernizacji procesu produkcji. Dążąc do popularyzacji samochodów elektrycznych na europejskich rynkach, istotne jest wypracowanie w ramach nowej perspektywy finansowej kluczowego projektu dla samorządów i operatorów przestrzeni, gwarantujących punkty ładowania samochodów. Z kolei zarządcy sieci energetycznych muszą mieć możliwość inteligentnego zarządzania zużyciem energii, zwłaszcza w miastach.

08. Europejska strategia na rzecz sztucznej inteligencji. Polscy programiści należą do najlepszych na świecie, a kapitał intelektualny całej Europy Środkowo-Wschodniej może konkurować z kapitałem EU-15. Mimo to przewagi w tworzeniu oprogramowania nie udało się przelożyć na realne sukcesy gospodarcze. W opinii ekspertów Unia jest daleko za USA i Chinami pod względem rozwoju usług biznesowych i zastosowania zaawansowanych algorytmów, uczenia maszynowego czy nawet rozwoju sztucznej inteligencji. Internet rzeczy już dzisiaj jest faktem, choć zjednoczona Europa nie potrafi z niego w pełni korzystać. Przewagą Unii jest jednak stabilne środowisko regulacyjne oraz duży rynek, który może wchłonąć innowacyjne rozwiązania wypracowane przez lokalne firmy. Potrzebny jest jednak w tym sektorze przewodnik regulacyjny, połączony z opisem kluczowych aspektów, które Komisja planuje wspierać w obszarze sztucznej inteligencji w nowej perspektywie finansowej.

09. Premiowanie inwestycji mających pozytywny wpływ na społeczeństwo. Od 2009 r. w Polsce istnieje pierwszy w Europie Środkowo-Wschodniej giełdowy indeks zrównoważonego rozwoju – Respect Index, w którym notowane są spółki zaudytowane pod względem swojej działalności społecznej. Od pierwszej publikacji indeks ten zwiększył wartość zainwestowanego 1 euro

o 85 proc. Wiele krajów ma podobne indeksy giełdowe, ale przyszłością w krajach Europy Środkowo-Wschodniej jest tzw. *impact investing*, czyli inwestowanie zasobów finansowych połączone ze wsparciem doradczym, które wraz z korzyściami finansowymi ma tworzyć zmiany społeczne i środowiskowe. W myśl tej zasady inwestując pieniądze, oczekuje się określonej stopy zwrotu, ale przy okazji realizuje się istotny cel społeczny. Jest to model inwestycji i pomocy, który będzie się rozpowszechniał w naszych krajach, które mają przecież większą skalę wyzwań społecznych i problemów niż Europa Zachodnia.

10. Przeciwdziałanie pęknięciu bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości. Według Europejskiej Rady ds. Ryzyka Systemowego w ośmiu krajach Unii Europejskiej występuje ryzyko wystąpienia bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości (ESRB, 2017). Do dwóch kluczowych czynników ryzyka destabilizujących płynność finansowa unijnych rynków należą rosnące zadłużenie gospodarstw domowych, zwłaszcza w Danii i Holandii (128,8 proc i 111,4 proc. PKB) oraz dynamika cen nieruchomości. Ceny

nieruchomości w porównaniu z przychodami są przeszacowane m.in. w Szwecji, Niemczech, Austrii, Belgii i Wielkiej Brytanii, co więcej, osiągnęły historycznie wysoki poziom w największych miastach wspomnianych krajów. Unia, ale i cały świat od wielu lat zmaga się ze skutkami kryzysu finansowego pośrednio wywołanego przez bańkę na amerykańskich nieruchomościach. Sztuczne zachęty do inwestowania na tym rynku doprowadziły do ogromnego wzrostu cen. Jeszcze groźniejszą bańką wydaje się handel kryptowalutami, zwłaszcza bitcoinem (Bloomberg, 2018). Regulatorzy finansowi i Komisja Europejska powinni być przygotowani na to co się może wydarzyć w negatywnym scenariuszu.

11. Europejski system rozliczeń międzybankowych Target2 wymaga ograniczenia nierównowag w nim występujących. Target2 stał się wehikułem zwiększającym nierównowagi w bilansach płatniczych krajów strefy euro. Należy dokonać przeglądu polityki eurosystemu w zakresie braku limitu dotyczącego zaciągania kredytu przez banki przy odpowiednim zabezpieczeniu lub wprowadzenie kar dla banków centralnych, których zadłużenie

BEZPIECZEŃSTWO

01. Szybszy wzrost nakładów na obronność w państwach członkowskich. Za głębszą integracją wojskową UE przemawia wiele argumentów. Ścisła współpraca między krajami Unii, dzielenie kosztów i zasobów, kooperacja przemysłów zbrojeniowych – to wszystko przekłada się na niższe koszty i wyższe efekty przy tych samych nakładach. Od połowy XX wieku barierą wobec dalszej integracji pozostaje jednak polityka niektórych krajów, dążących do narzucania swojej woli innym.

Nie tworząc alternatywy dla NATO, można jednak stworzyć plan częściowej unifikacji uzbrojenia np. w obrębie krajów inicjatywy Międzymorza. Ponadto ważne jest, by państwa europejskie zwiększyły nakłady na obronność szybciej niż zadeklarowały to w zobowiązaniach NATO. Sam Frontex, który po 2020 r. będzie liczył 10 tys. pracowników, nie wystarczy do ochrony granic Unii przed zewnętrznymi zagrożeniami. Stworzenie Europejskiego Funduszu Obronnego oraz całego programu PESCO, który

w Target2 przekroczy określony próg. Ponadto zmianie mogłyby ulec polityki dotyczące zabezpieczeń, np. zdefiniowanie odpowiedniego zabezpieczenia tylko w postaci obligacji rządowych wyemitowanych przez kraj-kredytodawcę lub ponadnarodowe instytucje unijne. Wysoki i utrzymujący się poziom ujemnych bilansów krajów takich jak Włochy i Hiszpania w systemie stwarza ryzyko. Eurosistem nie nakłada żadnych bezpośrednich ograniczeń na to, ile krajowy bank centralny może pożyczyc w ramach systemu Target2, a EBC nie wymaga zabezpieczenia od krajowych banków centralnych.

12. Przygotować rozwiązanie dla toksycznych kredytów w europejskich bankach. Europejskie banki mają w swoich portfelach prawie 1 trylion euro tak zwanych NPL, czyli *non-performing loans* – niespłacanych pożyczek lub spłacanych nie w terminie. W najgorszej sytuacji są instytucje z Grecji, Włoch i Portugalii, ale nie ma kraju z bankami wolnymi od złych kredytów. Rozwiązanie problemów NPL nie jest możliwe bez stworzenia większego pola elastyczności wobec państwa zmagających się z tym problemem oraz w niektórych przypadkach europejskiej pomocy.

będzie stanowił dodatkowe, ponadnarodowe źródło finansowania inwestycji w przemysł obronny, jest krokiem w dobrym kierunku i warto, by Komisja myślała o innych modelach finansowania innowacji w tej dziedzinie.

02. Cybertarcza nad Europą. Bezpieczeństwo cyfrowe nie polega jedynie na tworzeniu wyrafinowanych systemów ochronnych czy posiadaniu zaawansowanego sprzętu. To ciągły proces, polegający na poprawianiu

istniejących rozwiązań i poszukiwaniu nowych sposobów ochrony, jak również rosnąca liczba profesjonalnych usług, a także budowa świadomości kolejnych grup użytkowników, w tym dzieci i młodzieży. Przy istniejących zagrożeniach dla systemów politycznych czy infrastruktury krytycznej w Europie, oraz ze względu na ochronę danych osobowych Europejczyków, konieczna jest koordynacja prac międzynarodowych zespołów zajmujących się cyberbezpieczeństwem i przeznaczenie w ramach nowej perspektywy finansowej środków na edukację medialną dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych, które także mogą być podatne na manipulację i socjotechnikę.

03. Plan Marshalla dla Afryki. Polska nigdy nie była mocno zaangażowana w pomoc rozwojową. Sytuacja te ulega jednak zmianie, ponieważ umacnia się pozycja Chin w rozwoju gospodarczym Afryki. To dziś zdecydowanie pierwszy partner tamtejszych krajów w handlu, czwarty co do wielkości inwestor, lider w finansowaniu infrastruktury. Siłą chińskiej obecności są inwestycje prywatnego biznesu. Siłą Europy może być z kolei roztropny altruizm, czyli stworzenie funduszu dla Afryki, który będzie promował zaangażowane społecznie metody inwestowania, ale też tworzył infrastrukturę dla późniejszego zaangażowania biznesowego.

04. Walka z nielegalnym przemytem ludzi. Zwalczanie tzw. Państwa

Islamskiego to niejedyny front, na którym Unia musi być aktywna. Drugi, nie mniej trudny, to walka z przemytnikami ludzi, którzy forsują morskie i lądowe granice Wspólnoty. W celu ograniczenia skali ich działania konieczne jest już zaplanowane zwiększenie budżetu i liczby pracowników Frontexu. Agenda ta będzie musiała także przejąć koordynację współpracy z innymi służbami europejskimi, by ograniczyć skalę nielegalnej imigracji do Unii.

05. Powołajmy europejską DARPE (Defense Advanced Research Projects Agency). Agencja Zaawansowanych Projektów Badawczych w Obszarze Obronności (DARPA) to amerykańska instytucja rządowa zajmująca się rozwojem technologii wojskowej. Obecnie, wspólnym mianownikiem wszystkich 250 programów badawczo-rozwojowych jakie prowadzi, jest dokonywanie kluczowych inwestycji w przełomowe technologie dla bezpieczeństwa narodowego. Efektywność DARPA to nie tylko wysoki budżet (ok. 3 mld USD rocznie), ale także bezpośrednie finansowanie wszelkich rozwiązań, które wydają się być obiecujące w szeroko pojętej wojskowości – od artylerii po rozwiązania i narzędzia, które sami stosujemy na co dzień – m.in. Internet, GPS, czy głosowa asystentka w iPhone'ach. Bezpośrednie finansowanie oznacza, że analizy DARPA inaczej niż w badaniach prowadzonych przez

cywilnych naukowców, nie muszą być oceniane przez specjalistów z danej dziedziny. Po drugie DARPA nie musi poszukiwać inwestora, by wsparł opublikowane wyniki badań. Tym samym jest to oszczędność na czasie. Biorąc pod uwagę jak skuteczną jest DARPA, proponujemy utworzenie europejski odpowiednik tej organizacji.

06. Przeznaczmy więcej środków na Europejski Fundusz Obronny (EDF). To dzisiaj fundament dla prowadzenia zintegrowanej polityki obronnej, tworzenia wspólnego potencjału obronnego oraz wzmocnienia wspólnej kultury strategicznej. Zadaniem EDF jest przede wszystkim optymalizacja wydatków na obronę, ponieważ zgodnie z szacunkami PE brak współpracy w zakresie obrony i bezpieczeństwa przyczynia się do corocznych strat w wysokości od 25 mld EUR do 100 mld EUR. Biorąc pod uwagę wzrost zagrożenia terroryzmem, nielegalną imigrację, cyberataki, a także konflikty prowadzone w bezpośrednim sąsiedztwie Unii (Ukraina, Syria), EDF może odegrać znaczącą rolę w ramach potencjału obronnego UE, rozwoju technologicznego, wyposażenia armii, ale także na stosunki zewnętrzne UE (wpływ na perspektywy biznesowe producentów spoza Wspólnoty), proponujemy podobnie jak Komisja Europejska, zwiększenie środków przeznaczonych w ramach Funduszu na lata 2021–2027 nawet o 80 proc.

Dyrektywę ATAD (Anti-Tax Avoidance Directive), która jest kontynuacją walki z rajami podatkowymi. Przyjęte rozwiązanie wprowadza jednak zbyt mało zmian, bo brakuje w nim zapisu o możliwości opodatkowania zysku transferowanego z kraju, którego stawki podatkowe są o 40 proc. niższe niż w Unii.

03. Wsparcie edukacji jako najsukceszniejszego instrumentu redukcji ubóstwa. Uczenie się przez całe życie (*lifelong learning* – LLL) pozwala jednostkom i całym społeczeństwom sprostać wyzwaniom współczesności: gwałtownemu rozwojowi technologicznemu, procesom globalizacyjnym oraz przemianom społeczno-ekonomicznym i kulturowym. Z doświadczenia korzysta co dziesiąty dorosły Europejczyk i co dwudziesty Polak. Stara inicjatywa europejska nadal wymaga promocji i zaangażowania, zwłaszcza w obliczu nowych narzędzi kształcenia, jak platformy Coursera czy Udacity oraz cyfrowe otwarcie zasobów największych amerykańskich i europejskich uczelni. Większy udział społeczeństwa w edukacji stworzy rynek talentów, a także da potencjał dla zaadaptowania starzejącej się siły roboczej.

04. Promowanie wiedzy z ekonomii i historii gospodarczej w Europie – zapewnienie by co trzeci student wyjechał na Erasmusa. Im wyższa świadomość społeczeństwa w kwestiach finansowych, tym mniej czynników sprzyjających powstawaniu kryzysów, takich jak np. na rynku kredytów walutowych w Europie czy na rynku nieruchomości i kredytów hipotecznych w USA. Dodatkowo warto pogłębić wiedzę społeczeństw europejskich o najnowsze odkrycia m.in. w dziedzinie ekonomii behawioralnej czy badań nad nierównościami. Z perspektywy państw Europy Środkowo-Wschodniej kluczowe byłoby też pokazanie przyczyn, dla których te kraje znajdują się obecnie na etapie konwergencji, a inne państwa są bardziej rozwinięte gospodarczo. Mógłby to być jeden z projektów unijnych w ramach kolejnej perspektywy budżetowej. Warto także programowi

Erasmus dać ambitne cele tak by np. w każdym kraju 30 proc. studentów pochodziło z wymiany międzynarodowej.

05. Otwarcie debaty o europejskim systemie zabezpieczenia społecznego. Za granicą żyje już 2,5 mln Polaków w wieku produkcyjnym. Gdyby pracowali w Polsce, odprowadziliby w kraju składki i płacili podatki, zmniejszając ewentualne napięcia finansowe w systemie emerytalnym. Podobnego problemu z przemieszczaniem się pracowników nie ma w USA, ponieważ system emerytalny nie jest publiczny i ma ograniczony aspekt solidarnościowy. Unia inaczej podchodzi do tego problemu, ale w konsekwencji niektóre kraje członkowskie eksportują ludzi, ale pozostają z wydatkami. Prowadzi to do sytuacji, w której w najbliższych latach będzie nas czekać dyskusja o sposobie, w jaki kraje, które przyjęły imigrantów powinny rekompensować stratę wynikającą z utraconego potencjalnego wzrostu gospodarczego i przychodów podatkowo-składkowych.

06. Otwarcie debaty o gig economy (pracy „od zlecenia do zlecenia”). Ochrona pracowników na kontraktach czasowych oraz samozatrudnionych wymaga poważnej dyskusji w Unii, gdyż coraz więcej firm zachęca pracowników do zawierania takich kontraktów. Dotyczy to tzw. gig economy, czyli firm takich jak Uber (przewóz osób) czy Deliveroo (dostarczanie posiłków). W tym modelu pracownicy sami decydują o godzinach pracy i liczbie wykonanych zleceń. Nie mają jednak żadnej gwarantowanej ochrony socjalnej, jak choćby prawo do zasiłku dla bezrobotnych. Unia potrzebuje dyskusji o tych formach pracy, tak aby te osoby nie znalazły się na marginesie bezpieczeństwa socjalnego.

07. Budżet strefy euro będzie niszczył solidarność w Europie, bo poza nim zostaną kraje bez euro. Perspektywa powołania jakiejś formy budżetu strefy euro może być groźna dla fiskalnych interesów bogatych państw Północy Unii, które dzisiaj muszą wydatki ograniczać

(Morawski, 2017). W planowanej wysokości budżet ten wynoszący, według wstępnych zapowiedzi 0,05 proc. PKB strefy euro, nie będzie wystarczający na stabilizację państw Południa w razie kryzysu. Przykłady z przeszłości pokazują, że transfery finansowe tego rodzaju są nieskuteczne.

08. Infrastruktura łącząca północ i południe Europy jako odpowiedź na Nowy Jedwabny Szlak. Z powodu kryzysu finansowego i migracyjnego w Europie pojawiły się nowe linie podziału. W dodatku podział Północ-Południe i Wschód-Zachód będzie pogłębiany przez strategię inwestycyjną Chin (Holzer, 2018). Wydaje się, że sposobem na likwidację tych podziałów jest wykorzystanie Międzymorza, czyli korytarza Północ-Południe, do tworzenia alternatywnych źródeł dostaw węglowodorów oraz stworzenia lepszej logistyki pomiędzy krajami. W ten sposób Międzymorze mogłoby w ramach Unii realizować wspólne cele i wzmacniać integrację europejską. W wymiarze pozaunijnym kraje potencjalnego Międzymorza mogą dalej wspierać integrację energetyczną (i nie tylko) z krajami Wspólnoty Energetycznej: Ukrainą, Mołdawią, Albanią, Serbią i Czarnogorą.

09. Konsolidacja instytucji w Unii. Tak jak twierdzi wielu innych europejskich liderów, Podobnie jak wielu liderów, aby zwiększyć skuteczność działania instytucji unijnych, trzeba połączyć stanowiska przewodniczącego Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej. Już podczas następných wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. możliwe jest przedstawienie kandydatów przez partie z różnych rodzin politycznych (Europejskiej Partii Ludowej, socjalistów, liberałów i konserwatystów), którzy mogliby łączyć te dwie funkcje. Wybór jednego lidera, który także przy obowiązujących traktatach miałby większe znaczenie, a także większy polityczny grawitas w relacjach m.in. z Chinami czy USA, jest pożądanym rozwiązaniem.

SOLIDARNOŚĆ

01. Europejski podatek solidarnościowy. Komisja Europejska już kilkakrotnie rekomendowała podatek od transakcji finansowych, a w kilku krajach unijnych już go wprowadzono, m.in. we Francji, Wielkiej Brytanii i na Węgrzech. Ogranicza on

krótkoterminowe i automatyczne transakcje spekulacyjne, eliminuje bańki spekulacyjne, jednocześnie zniechęcając do angażowania się w działalność nastawioną na inwestycje długoterminowe. Podatek ten ma sens tylko wtedy, gdy obowiązuje we wszystkich

krajach członkowskich, ponieważ wówczas nie doprowadzi do odpływu kapitału z jednego kraju do drugiego.

02. Ograniczenie wewnętrznych i światowych rajów podatkowych. W 2016 r. Unia Europejska przyjęła

Spis tabel i wykresów

Spis wykresów

- **WYKRES 1.** Indeks mocy państw w 2018 r. dla 30 najpotężniejszych krajów i UE liczonej łącznie (pkt)
- **WYKRES 2.** 30 największych gospodarek świata wg PKB w 2018 r. (bln USD wg PPP)
- **WYKRES 3.** Odsetek respondentów na świecie wskazujący gospodarczego lidera świata oraz wielkość PKB wg PPP w 2018 r.
- **WYKRES 4.** PKB per capita, wskaźnik Giniego oraz Human Development Index w 2017 r.
- **WYKRES 5.** Globalne PKB w 2050 roku w zależności od scenariusza rozwoju Unii (mld USD z 2005 r.)
- **WYKRES 6.** Wzrost gospodarczy (procentowa zmiana realnej wartości PKB)
- **WYKRES 7.** Środki przeznaczone na politykę spójności per capita w latach 2014–2020 oraz 2021–2027
- **WYKRES 8.** Przyszłość zjednoczonej Europy według Polaków (proc.)
- **WYKRES 9.** Opinie Polaków o interesie Polski w Unii Europejskiej (proc.)
- **WYKRES 10.** 10 najważniejszych wyzwań przed którymi stoi UE (proc.)
- **WYKRES 11.** Jakiej Unii chcą Polacy i Europejczycy (proc.)
- **WYKRES 12.** Wydatki na obronność w relacji do PKB w krajach UE w 2017 r. (proc.)
- **WYKRES 13.** Odsetek przychodów z podatku CIT utracony w wyniku przenoszenia zysków do rajów podatkowych
- **WYKRES 14.** Nierówności regionalne w UE, Rosji, Chinach i USA: proporcja PKB per capita najbogatszego do najbiedniejszego kraju/regionu w 2016 r.

Spis tabel

- **TABELA 1.** Scenariusze rozwoju Wspólnoty do 2050 r.
- **TABELA 2.** Jakich reform chcą unijni przywódcy?

Bibliografia

- Antosiewicz, M., Bartkiewicz, P., Matejczuk, A., Kalinowski, Henryk Ośka, M., Regulski, A., Zawistowski, J. (2017), *Jak państwa EU15 korzystają z realizacji polityki spójności w krajach Grupy Wyszehradzkiej?*, IMAPP, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa.
- Arak, P., Lewicki, G. (2017), *Index Mocy Państw 2017*, InEuropa, Warszawa.
- Bielecki, T. (2017), *Program Tuska dla UE, „Deutsche Welle”*, <https://p.dw.com/p/2m3KF> [dostęp: 16.08.2018].
- Bloomberg. (2018), *Did Bitcoin Just Burst? How It Compares to History's Big Bubbles*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-17/did-bitcoin-just-burst-how-it-compares-to-history-s-big-bubbles> [dostęp: 27.08.2018].
- CASE (2017), *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2017 Final Report*, Warszawa.
- CBOS (2017), *Jakiej Unii chcą Polacy?*, Warszawa.
- de Gaulle, C. (1999), *Mémoires d'espoir*, Plon, Paris.
- ESRB. (2017), *A Review of Macroprudential Policy in the EU in 2016*, https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/other/20170413_esrb_review_of_macroprudential_policy.en.pdf [dostęp: 27.08.2018].
- Eurobarometer (2015), *Public opinion in the European Union – Autumn 2015*, European Commission, Brussels.
- Eurobarometer (2016), *Public opinion in the European Union – Spring 2016*, European Commission, Brussels.
- Eurobarometer (2017), *Public opinion in the European Union – Spring 2017*, European Commission, Brussels.
- Eurobarometer (2018a), *Democracy on the move – European Elections: One year to go*, European Commission, Brussels.
- Eurobarometer (2018b), *Public opinion in the European Union*, European Commission, Brussels.
- European Commission (2017), *White Paper on the future of Europe. Reflections and scenarios for the EU27 by 2025*, DOI: <https://doi.org/10.2775/32364>
- German Foreign Office, German Ministry of Defence. (2018), *The European Security and Defence Policy*, <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/1337496/ed8676e37515e39486ba8fe1f562c2b3/the-european-security-and-defense-policy-data.pdf> [dostęp: 16.08.2018].
- Gotkowska, J. (2018), *Czym jest PESCO? Miraż europejskiej polityki bezpieczeństwa*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa.
- Góralczyk, B. (2017), *Unia Europejska w kryzysie egzystencjalnym?*, https://nowakonfederacja.pl/wp-content/uploads/2017/12/Unia_w_kryzysie_-_Bogdan_Goralczyk.pdf [dostęp: 16.08.2018].
- Gutschker, T., Lohse, E. (2018), *Europa muss handlungsfähig sein – nach außen und innen*, <https://www.bundeskanzlerin.de/Content/DE/Interview/2018/06/2018-06-04-merkel-fas.html> [dostęp: 16.08.2018].
- Holzner, M. (2018), *A „European Silk Road”: the case for a „big push” in infrastructure investment*, <https://wiiw.ac.at/a-european-silk-road--the-case-for-a-big-push-in-infrastructure-investment-n-325.html> [dostęp: 16.08.2018].
- Janicki, M. (2018), *Dwie Polski, dwie Unie, „Polityka”*, nr 29(3169).
- Komisja Europejska (2017), *Orędzie o stanie Unii 2017*, Bruksela.
- Komisja Europejska. (2018), *Europejski Fundusz Obronny*, https://ec.europa.eu/poland/news/180528_edf_pl [dostęp: 27.08.2018].
- Krastew, I. (2018), *Co po Europie?*, Krytyka Polityczna, Warszawa.

- Lewicki, G., Arak, P. (2018), *Index Mocy Państw 2018*, InEuropa, Warszawa.
- Macron, E. (2017), *Initiative for Europe*, <http://www.elysee.fr/assets/Initiative-for-Europe-a-sovereign- united-democratic-Europe-Emmanuel-Macron.pdf> [dostęp: 16.08.2018].
- Magerram, G., Sergey, Z. (2015), *Neo-industrial Base of Network Social Prosperity in the Russian Economy*, „Procedia – Social and Behavioral Sciences”, No. 166, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.490>
- Morawiecki, M. (2018), *Przemówienie w Parlamencie Europejskim*, wPolityce.pl, Strasburg.
- Morawski, I. (2017), *Keynes i Warufakis kontra Niemcy*, „Dziennik Gazeta Prawna”, maj.
- Petropoulos, G. (2017), *The growing presence of robots in EU industries*, <http://www.worldcommercereview.com/html/petropoulos-the-growing-presence-of-robots-in-eu-industries.html> [dostęp: 16.08.2018].
- Płóciennik, S. (2013) *Skuteczny, ale trudny. Czy niemiecki model może być wzorem dla Europy?*, ECFR, KAS, Konfederacja Lewiatan.
- Rossetti di Valdalbero, D. (2012) *Global Europe 2050. European Commission*, DOI: <https://doi.org/10.2777/79992>.
- Sorman, G. (2004), *Dlaczego Polska jest potrzebna Europie*, „Newsweek”, maj.
- Tørsløv, T., Wier, L., & Zucman, G. (2018). *The Missing Profits of Nations*, <https://voxeu.org/article/missing-profits-nations> [dostęp: 16.08.2018].
- Tusk, D. (2017), *Leaders ' Agenda*, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/10/17/tusk-invitation-letter-euco/pdf> [dostęp: 16.08.2018].
- Tyszka-Drozdowski, K. (2017), *Europa De Gaulle'a*, „Teologia Polityczna”, nr 17.

Polski Instytut Ekonomiczny

to polski publiczny thinktank gospodarczy, którego historia sięga 1928 r. Obszary badawcze Instytutu to przede wszystkim handel zagraniczny, uczenie maszynowe i sztuczna inteligencja oraz analizy strategiczne dotyczące kluczowych obszarów życia społecznego i publicznego Polski. Więcej o nas na: www.ibrkk.pl